

Poročilo o izvedbi in rezultatih študije Medvrstniško nasilje in perspektiva staršev

Medvrstniško nasilje je potrebno obravnavati v širšem kontekstu – poleg neposrednih udeležencev in udeleženk je smiselno preučiti še dejavnike družine, opazovalcev, opazovalk in ostalih učencev in učenk na šoli ter celotne skupnosti (Sullivan, 2011), saj pri medvrstniškem nasilju ne gre za izolirane dogodke med otroki, ki izvajajo nasilja ter otroki, ki nasilje doživljajo. V zadnjem času je tako prišlo do povečanega zanimanja za preučevanje povezanosti dejavnikov družinske situacije s problematiko medvrstniškega nasilja, a v slovenskem prostoru ta vidik še ni bil temeljito raziskan. V okviru projekta NEON – Varni brez nasilja smo s ciljem, da bi zapolnili vrzel, ki jo zaznavamo na tem področju, v šolskih letih 2020/2021 in 2021/2022 načrtovali in izvedli študijo **Medvrstniško nasilje in perspektiva staršev**. Namen študije je bil osvetliti perspektivo staršev, pridobiti podatke o informiranosti in prepričanjih staršev o tej problematiki ter o nekaterih značilnostih staršev, otrok in odnosa med otroki in starši, ki so povezani z izkušnjami otrok z medvrstniškim nasiljem. Rezultati študije nam bodo v pomoč pri razvoju in pripravi dodatnih preventivnih aktivnosti in gradiv za starše in otroke.

Študija je potekala v dveh delih. Prvi del je bil izveden na vzorcu staršev osnovnošolskih otrok. Cilj je bil ugotoviti, koliko starši poznajo problematiko medvrstniškega nasilja, kakšna so njihova prepričanja o medvrstniškem nasilju in kako zaznavajo stopnjo resnosti različnih situacij medvrstniškega nasilja. V drugem delu študije pa smo na vzorcu parov starši-otrok preučevali, kako vzgojni slogi staršev in uravnavanje čustev pri otroku deluje na vključenost otrok v situacijah medvrstniškega nasilja. V nadaljevanju predstavljamo informacije o izvedbi in rezultatih obeh delov študije.

1. del študije: PREPRIČANJA IN INFORMIRANOST STARŠEV O PROBLEMATIKI MEDVRSTNIŠKEGA NASILJA V OSNOVNI ŠOLI

UVOD

Nekatere tuje raziskave so ugotavljale, koliko se starši zavedajo tega, da je njihov otrok vključen v medvrstniško nasilje. J. Sawyer s sod. (2011) je, denimo, s pomočjo intervjujev staršev, katerih otroci so doživljali medvrstniške nasilje, ugotavljala, kakšne so njihove zaznave in razumevanje medvrstniškega nasilja in kateri dejavniki delujejo na to, kako se odzovejo, ko pride do takšne situacije. Skoraj polovica staršev se ni zavedala, da njihovi otroci doživljajo medvrstniško nasilje – bili so presenečeni, saj so menili, da ima njihov otrok veliko prijateljev ali pa se jim je zdelo, da je nasilje normalen del odraščanja. Pri tem so fizično nasilje zaznavali kot bolj resno v primerjavi s posrednimi oblikami nasilja. Tudi v raziskavi na nizozemskih učencih (Dehue s sod., 2008), ki so bili v povprečju stari 12,7 let, in njihovih staršev, so avtorji ugotovili, da mnogo staršev ni vedelo, da so njihovi otroci izvajali ali doživljali medvrstniško nasilje.

Druge raziskave so se bolj osredotočile na to, kakšna prepričanja imajo starši v zvezi z medvrstniškim nasiljem. V raziskavi W. Troop-Gordon in H. Gerardy (2012), v katero je bilo vključenih 190 parov - otrok 3. in 4. razreda in njihovih staršev, se je izkazalo, da lahko prepričanja staršev umestimo v tri širše skupine, in sicer imajo nekateri starši bolj normativna prepričanja (medvrstniško nasilje se jim zdi nekaj normalnega v času odraščanja, pri čemer naj ne bi imelo pomembnih negativnih posledic za razvoj otrok); drugi skupini staršev se je zdelo, da je najbolj učinkovito pri spoprijemanju z medvrstniškim nasiljem izogibanje ali ignoriranje izvajalcev nasilja; tretja skupina staršev pa je imela bolj izrazita asertivna prepričanja – ti so bili mnenja, da se morajo v situaciji medvrstniškega nasilja otroci postaviti zase in jasno pokazati, da ne bodo dovolili, da se kdo spravlja nanje.

Glede na to, da želimo povečati vključenost staršev v preprečevanje medvrstniškega nasilja, nas je v študiji zanimalo tudi, katere komponente sodelovanja staršev pri preventivnih aktivnostih imajo najbolj ključno vlogo. V zvezi s tem navajamo rezultate metaanalitične študije o učinkovitosti preventivnih programov, ki so vključili starše (Huang s sod., 2019). Avtorji so izhajali iz rezultatov predhodne metaanalitične študije, ki sta jo opravila M. Ttofi in Farrington (2011) in v kateri se je urjenje staršev za ravnanje ob pojavu medvrstniškega nasilja izkazalo za pomemben element pri zmanjševanju izvajanja in doživljanja medvrstniškega nasilja pri učencih. Tako so Huang in sod. (2019) analizirali različne načine vključenosti staršev iz 22 študij, ki so bile opravljene med leti 2000 in 2017. Navedli so naslednje načine vključenosti staršev: pisno gradivo (novice, brošure, izročki, navodila, itd.), osebna komunikacija (sodelovanje s starši pri oblikovanju in izvajanju politike šole v zvezi z medvrstniškim nasiljem, seznanjanje staršev z informacijami o programu proti medvrstniškemu nasilju, srečanja s starši in večeri za starše), aktivnosti doma, ki zahtevajo sodelovanje staršev in urjenje oz. delavnice za starše. Omenjene načine so avtorji razvrstili glede na stopnjo vključenosti staršev, od nizke do visoke, pri čemer so programi, v katerih so starši sodelovali na več kot en način, imeli najvišje ocenjeno stopnjo vključenosti. Na splošno so avtorji ugotovili, da je bil učinek vključenosti staršev sicer majhen, a pomemben. Pri tem ni bilo pomembnih razlik v učinkovitosti programov glede na različne komponente vključenosti staršev. Avtorji so pri tem poudarili, da večina študij ni vsebovala podatka o tem, ali je bil vidik vključenosti staršev uspešno izveden, koliko staršev je sodelovalo in kako pogosto so se udeleževali aktivnosti, zato še vedno ni jasnega odgovora, katere aktivnosti za starše v največji meri prispevajo k zmanjševanju medvrstniškega nasilja.

Vključenost staršev kot pomemben element preprečevanja medvrstniškega nasilja je bilo tudi glavno vodilo naše študije, v kateri smo želeli preučiti, kako pojav razumejo starši slovenskih osnovnošolcev, katera vedenja pri medvrstniškem nasilju zaznavajo kot bolj ali manj resna in kakšna so njihova prepričanja o tem pojavu.

Kot že omenjeno, je bil naš namen, da na podlagi zbranih rezultatov študije oblikujemo izobraževalna gradiva za starše, ki bi jih opolnomočila za preventivno in kurativno delovanje v primerih, ko tako na šoli, ki jo obiskuje njihov otrok, kot tudi v njihovem širšem okolju pride do situacij medvrstniškega nasilja.

METODA

Udeleženci

V raziskavi je sodelovalo 990 staršev, od tega 168 moških (17 %) in 822 žensk (83 %). Povprečna starost udeležencev je bila 41,77 let (SD = 5,36 let, min = 26, max = 64). Osnovnošolsko izobrazbo je imelo 2,8 % staršev, srednješolsko 30,9 % staršev, višje stopnje formalne izobrazbe pa kar 66,3 % staršev, kar je precej višje kot v splošni populaciji.

Pripomočki

V raziskavi smo uporabili naslednje pripomočke:

Vprašalnik o resnosti različnih oblik medvrstniškega nasilja za starše (Štirn, Pirc in Šraj Lebar, 2020): avtorice so za potrebe študije na podlagi teoretičnih znanj in izkušenj iz prakse opredelile različne vrste nasilja: verbalno (npr: »nesramno govorjenje, zmerjanje, draženje, zafrkavanje, klicanje z žaljivimi vzdevki«), fizično (npr. »porivanje, spotikanje«), odnosno (npr. »izključevanje iz skupine, družbe«), spolno (npr. »namigovanja na spolnost, zaradi katerih se oseba neprijetno počuti«) in spletno nasilje (npr. »objava neprimernih fotografij osebe v kakšnem od medijev brez njenega dovoljenja«). Udeleženci ocenjujejo resnost nasilja na lestvici od 1 – »sploh ni resno« do 5 – »zelo resno«. Vprašalnik zajema različno intenziteto vedenj: od lažjih do hujših oblik nasilja.

Vprašalnik o poznavanju situacij medvrstniškega nasilja za starše (Štirn, Pirc in Šraj Lebar, 2020): avtorice so za potrebe študije na podlagi teoretičnih znanj in izkušenj iz prakse opredelile različna nasilna vedenja (npr. »Ko se učenci med odmorom ali npr. na igrišču igrajo in se prerivajo«) in nasilna vedenja (npr. »Ko se skupina učencev spravi na enega od vrstnikov in ga pretepe.«). Nasilna vedenja zajemajo različne vrste nasilja (fizično, besedno ...). Udeleženci se pri vsaki situaciji opredelijo, ali gre za opis medvrstniškega nasilja ali ne, možnost pa imajo tudi, da izberejo odgovor »ne vem«.

Vprašalnik prepričanj staršev o medvrstniškem nasilju (Debeljak, Milošević, Košir, Jurglič, Pirc, Štirn in Šraj Lebar, 2020). Vprašalnik je sestavljen na podlagi različnih virov (Troop-Gordon in Gerardy, 2012; Solomon, Bradshaw, Wright in Cheng, 2008), pri čemer smo prepričanja o medvrstniškem nasilju razdelile na normativna (npr. »Pretep med otroki, ki so vrstniki, je način igre.«), asertivna (npr. »Žrtve nasilja so tisti otroci, ki se ne znajo postaviti zase.«), izogibalna (npr. »Če otrok, ki doživlja medvrstniško nasilje, to ignorira, se bodo vrstniki naveličali in ga pustili pri miru.«), empatična (»Otroci, ki izvajajo nasilje, bi morali pomisliti na to, kako se počutiti tisti, do katerega so nasilni.«) in prepričanja »zob za zob« (npr. »Nič ni narobe, če otrok vrne udarec tistemu, ki ga je udaril prvi.«). Vprašalnik zajema tudi prepričanja o vzrokih (npr. »Otroci so nasilni do svojih vrstnikov, ker imajo starši premalo nadzora nad njimi.«) in odgovornosti (npr. »Če na šoli redno izvajajo preventivne delavnice za otroke, je potem manj medvrstniškega nasilja.«). Udeleženci odgovarjajo na 5-stopenjski lestvici strinjanja (od 1 – »sploh se ne strinjam« do 5 – »popolnoma se strinjam«). Vprašalnik zajema 19 postavk.

Vprašalnik o ravnanju staršev ob medvrstniškem nasilju (Štirn, Pirc in Šraj Lebar, 2020). Oblikovale smo tri hipotetične scenarije, v katerih je učenec v vlogi izvajalca nasilja, učenca, ki doživlja nasilje ali opazovalca pri različnih oblikah medvrstniškega nasilja (verbalno-odnosno, fizično in spletno). Udeleženci lahko izbirajo med konstruktivnimi in nekonstruktivnimi oblikami odzivov, ki so nanizana pod vsakim scenarijem (npr. »Svojemu otroku rečem, naj o tem pove učitelju ali učiteljici v šoli.«).

Postopek in obdelava podatkov

Pripravili smo dopis za svetovalne delavke in delavce, v katerem so bili predstavljeni cilji študije in prošnja za pomoč pri nagovoru in širjenju povezave do spletnega vprašalnika med starše otrok, ki obiskujejo osnovno šolo, na kateri so zaposleni. K sodelovanju smo povabili šole iz vseh slovenskih regij. Povezava do spletnega vprašalnika je bila objavljena tudi na različnih družbenih omrežjih in spletnih straneh (spletna stran programa NEON – Varni brez nasilja, Facebook stran Oddelka za psihologijo, ...).

Svetovalni delavci, svetovalne delavke in starši so imeli možnost pridobiti kakršnakoli pojasnila preko elektronske pošte vodje projekta in strokovnih sodelavk, saj so bili naši kontaktni podatki navedeni v dopisu in na vseh obveščenihih soglasjih.

Udeleženci in udeleženke so pred izpolnjevanjem vprašalnikov v aplikaciji 1ka prebrali obveščeno soglasje ter s klikom na gumb »se strinjam« podali soglasje za sodelovanje v študiji.

Empirični del študije je potekal v maju in juniju 2021. Podatke smo obdelali v programih Excel in SPSS.

REZULTATI

Najprej prikazujemo nekatere demografske podatke.

Tabela 1. Prikaz izobrazbene strukture staršev

Stopnja izobrazbe	% v raziskavi	% v populaciji
OŠ	2.8	22.7
SŠ	30.9	52.8
VŠ ali več	66.3	24.5

V Tabeli 1 vidimo, da je imelo največ staršev, ki so sodelovali v raziskavi, visoko izobrazbo ali še več kot to. Na splošno so bili starši v našem vzorcu višje izobraženi kot je značilno za splošno populacijo, zato moramo to imeti v mislih pri interpretaciji podatkov – ti so namreč lahko ugodnejši kot bi v pričakovali v splošni populaciji staršev.

Tabela 2. Prikaz udeležencev in udeleženk po regijah

Regija	N	%
Pomurska	7	0.7

Regija	N	%
Podravska	126	12.7
Savinjska	35	3.5
Zasavska	59	6.0
Posavska	8	0.8
Jugovzhodna	95	9.6
Osrednjeslovenska	402	40.6
Gorenjska	119	12.0
Notranjsko-kraška	5	0.5
Goriška	22	2.2
Obalno-kraška	46	4.6
Koroška	66	6.7

Iz Tabele 2 je razvidno, da je bilo največ staršev iz Osrednjeslovenske in Podravske regije.

Tabela 3. Prikaz strukture družine

Otrok živi z ...	N	%
skupaj z obema staršema.	841	84.9
samo z materjo.	84	8.5
samo z očetom.	3	0.3
izmenično z enim od staršev (starša, ki živita ločeno, imata enakovredno skrb za otroka).	45	4.5
Drugo	17	1.8

Največ otrok staršev iz vzorca živi skupaj z obema staršema (Tabela 3).

Zaznana resnost različnih ravnanj

Starše smo najprej vprašali, kako resna se jim zdijo ravnanja, ki se dogajajo/zgodijo v odnosih med vrstniki in vrstnicami (enako oz. podobno starimi otroki). Rezultati so prikazani v Tabeli 4.

Tabela 4. Prikaz deležev odgovorov staršev o stopnji resnosti posameznih ravnanj otrok

	M	SD
nesramno govorjenje, zmerjanje, draženje, zafrkavanje, klicanje z žaljivimi vzdevki	4.29	0.85
brcanje, pretepanje	4.68	0.77
porivanje, spotikanje	4.35	0.90
izključevanje iz skupine, družbe	4.51	0.78
posmehovanje	4.42	0.81
obrekovanje, opravljanje, širjenje govoric, laži	4.42	0.83
grožnje, ustrahovanje (osebno ali preko spleta)	4.77	0.77
sovražno govorjenje, žaljenje o narodni pripadnosti	4.58	0.89
sovražno govorjenje, žaljenje o verski pripadnosti	4.51	0.94
namigovanja na spolnost, zaradi katerih se oseba neprijetno počuti	4.59	0.92
kraja lastnine (oblačil, različnih predmetov, denarja ...)	4.59	0.90
objava neprimernih fotografij osebe v kakšnem od medijev brez njenega dovoljenja	4.68	0.87
siljenje v delinkventna ravnanja (npr. kraje, preprodaja drog, goljufije, uničevanje tuje lastnine ...)	4.74	0.87
poškodovanje stvari (oblačil, predmetov ...)	4.47	0.86

Opombe. 1 – sploh ni resno, 2 – ni zelo resno, 3 – srednje resno, 4 – resno, 5 – zelo resno

Na splošno starši vse oblike medvrstniškega nasilja v povprečju zaznavajo kot dokaj resne (Tabela 4). Zanimalo nas je, če so njihove zaznave različne glede na morebitne skupne značilnosti posameznih vedenj. Zato smo na podatkih, ki so prikazani v Tabeli 4, izvedli eksploratorno faktorsko analizo, ki je pokazala dva faktorja, in sicer (relativno) bolj in manj resno zaznana vedenja, pri čemer smo v skupino bolj resno zaznanih vedenj umestili: **grožnje, ustrahovanje, namigovanja na spolnost, kraja, objava neprimernih fotografij, siljenje v delinkventna dejanja in poškodovanje stvari**, v skupino manj resno zaznanih vedenj pa smo umestili: **zmerjanje, zafrkavanje, porivanje, spotikanje, izključevanje iz skupine, posmehovanje, obrekovanje in širjenje govoric**.

Poznavanje situacij medvrstniškega nasilja

V nadaljevanju nas je zanimalo, kako dobro starši vedo, kdaj gre za situacije medvrstniškega nasilja in kdaj ne. Starši so pri vsaki postavki ocenili, ali gre za medvrstniško nasilje ali ne, lahko pa so izbrali tudi odgovor »ne vem«. Delež posameznih odgovorov je predstavljen v Tabeli 5.

Tabela 5. Prikaz deležev odgovorov staršev glede poznavanja situacij medvrstniškega nasilja

	ne vem	NE	DA
1. Ko učenec na spletu objavi fotografije sošolca, ki so nastale med preoblačenjem po uri športa, in doda žaljiv komentar.	1.1 %	1.7 %	97.2 %
2. Ko eden od učencev sošolcu vzame njegovo knjigo.	20.4 %	38.9 %	40.7 %
3. Ko skupina učencev o sošolcu širi laži.	2.4 %	3.3 %	94.2 %
4. Ko eden od učencev drugega učenca užali.	13.6 %	23.0 %	63.3 %
5. Ko učenec ali skupina učencev enega od sošolcev izključuje iz skupine, družbe.	7.3 %	6.9 %	85.9 %
6. Ko se učenci med odmorom ali npr. na igrišču igrajo in se prerivajo.	13.8 %	66.8 %	19.4 %
7. Ko petošolka brez soglasja objavi na YouTube posnetek sošolcev, ki igrajo nogomet.	22.9 %	50.2 %	26.9 %
8. Ko učenec ali skupina učencev enemu od vrstnikov pogosto govori, da je »luzer«.	6.6 %	5.8 %	87.7 %
9. Ko se skupina učencev spravi na enega od vrstnikov in ga pretepe.	0.4 %	0.6 %	99.0 %
10. Ko eden od učencev nekoga od sošolcev ne povabi na svojo zabavo za rojstni dan.	9.6 %	85.8 %	4.6 %
11. Ko učenka 8. razreda vedno, kadar sreča enega izmed petošolcev na šolskem hodniku, tega spotakne, tako da pade.	2.3 %	2.3 %	95.4 %

Iz Tabele 5 lahko razberemo, da so starši pri nekaterih odgovorih v večinskem deležu izbirali odgovor »da«, torej so menili, da situacija opisuje medvrstniško nasilje (postavke 1, 3, 5, 8, 9 in 11 v Tabeli 5). Pri nekaterih odgovorih pa se je pokazalo, da starši niso povsem prepričani, ali gre za medvrstniško nasilje ali ne (postavke 2, 4, 6 in 7 v Tabeli 5).

Prepričanja o medvrstniškem nasilju

V nadaljevanju nas je zanimalo, kakšna so prepričanja staršev o medvrstniškem nasilju. Rezultate prikazujemo v Tabeli 6.

Tabela 6. Prikaz povprečij in standardnih odklonov za posamezna prepričanja staršev o medvrstniškem nasilju

	M	SD
Otroci, ki izvajajo nasilje, bi morali pomisliti na to, kako se počuti tisti, do katerega so nasilni.	4.81	0.46
Nič ni narobe, če otrok vrne udarec tistemu, ki ga je udaril prvi.	3.03	1.04
Otroci se nasilja naučijo od svojih staršev.	3.24	0.98
Če se otrok postavi zase in se upre nasilju s strani vrstnikov, se bo nasilje prenehalo.	3.00	0.86
Če na šoli redno izvajajo preventivne delavnice za otroke, je potem manj medvrstniškega nasilja.	3.69	0.86
Medvrstniškega nasilja v šoli ni mogoče preprečiti.	2.68	1.05
Otroci, ki so priče vrstniškega nasilja, lahko pomagajo ustaviti nasilje.	3.91	0.84
Starši so odgovorni, da otroka pripravijo na to, kako naj se odzove na medvrstniško nasilje.	4.08	0.76
Strokovni delavci na šoli bi se morali odzvati na vsak primer medvrstniškega nasilja, ki ga zaznajo ali zanj izvedo.	4.66	0.60
Otroci so nasilni do svojih vrstnikov, ker imajo starši premalo nadzora nad njimi.	3.33	0.99
Pretep med otroki, ki so vrstniki, je način igre.	1.90	0.85
Za medvrstniško nasilje sta odgovorna tako otrok, ki izvaja nasilje, kot otrok, ki doživi nasilje.	1.86	0.97
Otroci so nasilni do svojih vrstnikov, da bi drugim pokazali svojo moč in vpliv.	3.69	0.87
Žrtve nasilja so tisti otroci, ki se ne znajo postaviti zase.	2.89	1.11
Če se otrok, ki doživi medvrstniško nasilje, odzove na enak način, potem to ni nasilje.	2.26	0.90
Če otrok, ki je žrtev medvrstniškega nasilja, o nasilju pove učiteljem, ga bodo vrstniki še bolj zbadali.	3.00	1.04
Če otrok, ki je žrtev medvrstniškega nasilja, o nasilju pove nekomu od odraslih, lahko odrasli pomagamo ustaviti nasilje.	4.36	0.70
Otroci so nasilni, ker ne znajo drugače reševati konfliktov.	3.00	1.10
Če otrok, ki doživlja medvrstniško nasilje, to ignorira, se bodo vrstniki naveličali in ga pustili pri miru.	2.06	0.88

Opombe. 1 – sploh se ne strinjam, 2 – ne strinjam se, 3 – delno se strinjam, 4 – strinjam se, 5 – popolnoma se strinjam

Starši, ki so sodelovali v naši študiji, se najbolj strinjajo s tem, da bi morali otroci, ki izvajajo nasilje pomisliti na to, kako se počuti tisti, ki nasilje doživlja ter s tem, da bi se morali strokovni delavci in strokovne delavke na šoli odzvati na vsak primer medvrstniškega nasilja, ki ga zaznajo ali izvedo zanj. Najmanj se strinjajo s tem, da sta za medvrstniško nasilje odgovorna tako otrok, ki izvaja, kot tisti, ki ga doživlja in s tem, da je pretep med vrstniki in vrstnicami način igre.

Tudi pri prepričanjih nas je zanimalo, če starši bolj podobno zaznavajo določene postavke, zato smo na njihovih rezultatih izvedli eksploratorno faktorško analizo. Ta je pokazala štiri skupine prepričanj, ki smo jih poimenovali **normativna prepričanja** (npr. *Pretep med otroki, ki so vrstniki, je način igre*), **prepričanja »zob za zob«** (npr. *Nič ni narobe, če otrok vrne udarec tistemu, ki je udaril prvi*), **prepričanja o pomoči** (npr. *Otroci, ki so priče medvrstniškemu nasilju, lahko pomagajo ustaviti nasilje*) in **prepričanja o razlogih** (npr. *Otroci so nasilni do svojih vrstnikov, da bi drugim pokazali svojo moč in vpliv*).

Odnos med spolom, starostjo, izobrazbo in prepričanji pri starših z zaznano resnostjo situacij medvrstniškega nasilja

Želeli smo izvedeti tudi, ali prepričanja staršev in nekatere njihove demografske spremenljivke (spol, starost in izobrazba) napovedujejo zaznano stopnjo resnosti v situacijah medvrstniškega nasilja. Izvedli smo multiplo regresijsko analizo, pri čemer smo v prvem koraku vnesli demografske spremenljivke, v drugem koraku pa smo dodali prej omenjene štiri skupine prepričanj. Izkazalo se je, da so ženske in bolj izobraženi udeleženci in udeleženke medvrstniško nasilje zaznavali kot bolj resno. Hkrati so udeleženci in udeleženke, ki so imeli bolj izražena normativna prepričanja in prepričanja, da je treba dejanja pri medvrstniškem nasilju vrniti z enakimi dejanji, različna vedenja pri medvrstniškem nasilju zaznavali kot manj resna. Po drugi strani pa so tisti starši, ki so si skušali na nek način pojasniti, kakšni so razlogi za medvrstniško nasilje (npr. ker starši nimajo dovolj nadzora nad otroci, ker želijo otroci pokazati svojo moč in vpliv) in tisti, ki so menili, da lahko na različne načine ustavimo medvrstniško nasilje (npr. preventivne delavnice, vrstniki in vrstnice kot priče, odrasli), različna vedenja pri medvrstniškem nasilju zaznavali kot bolj resne.

Najpogostejši odzivi staršev, ko se njihov otrok znajde v različnih vlogah v situacijah medvrstniškega nasilja

Staršem smo v nadaljevanju predstavili t.i. vinjete – opise situacij medvrstniškega nasilja in jih prosil, da med različnimi možnostmi odzivom izberejo tistega, ki bi se ga najverjetneje poslužili. V Tabelah 7 do 10 predstavljamo podatke o pogostosti odzivov na posamezne situacije.

Prva situacija se je nanašala na primer, ko otrok doživlja medvrstniško nasilje: *»Kako bi se odzvali, v primeru da vam vaš otrok pove, da ga v šoli eden od sošolcev že več mesecev zafrkava, da je »luzer« in da naj se prepíše na drugo šolo.«*

Tabela 7. Prikaz deležev posameznih odzivov staršev v situaciji, kjer njihov otrok doživlja verbalno nasilje

Odziv	%
Pogovorim se s svojim otrokom o tem, kako se lahko samozavestno in odločno postavi zase.	84.4
Z otrokom se pogovorim o tem, kako se počuti zaradi tega.	75.3
Svojemu otroku rečem, naj o tem pove učitelju ali učiteljici v šoli.	66.2
Svojemu otroku rečem, naj ignorira sošolca in naj se ne ukvarja s tem.	20.6
Če drugega otroka poznam, mu rečem, naj pusti mojega otroka pri miru.	15.4
Drugo (srečanje s pristojnimi na šoli, mediacija, pogovor s starši izvajalca):	14.4
Otroku rečem, naj se s sošolcem sama zmenita.	5.6
Svojemu otroku rečem, naj sošolcu vrne na enak način.	3.3
Svojemu otroku rečem, da ni to nič takega in naj »ne dela iz muhe slona«.	0.6
Ne ukvarjam se s tem.	0.0

Vidimo lahko, da bi se starši v zgoraj navedeni situaciji najpogosteje pogovorili z otrokom o tem, kako se lahko postavi zase, o tem, kako se počuti in mu naročili, naj o tem, kar se mu dogaja pove učiteljici ali učitelju v šoli. Nekateri starši bi otroku naročili, naj se sam zmeni s sošolcem ali pa da mu vrne na enak način.

Druga situacija se je nanašala na primer, ko otrok izvaja odnosno nasilje: »Kako bi se odzvali, v primeru da vam otrokov razrednik pove, da se je vaš otrok skupaj z dvema učencema iz višjega razreda v zadnjem mesecu ponižujoče obnašal do enega od svojih sošolcev – od njega so zahtevali, da jim nosi torbo, skrivali so mu njegove stvari in mu na hrbet nalepili listke z žaljivimi napisi ipd.«

Tabela 8. Prikaz deležev posameznih odzivov staršev v situaciji, kjer njihov otrok izvaja odnosno nasilje

Odziv	%
Pogovorim se s svojim otrokom o tem, da je takšno ravnanje nedopustno.	93.1
Svojemu otroku rečem, naj razmisli, kako se sošolec počuti zaradi njihovega ravnanja.	86.3
Svojemu otroku rečem, naj se opraviči vrstniku, do katerega se je obnašal na tak način.	84.2
Pogovorim se s svojim otrokom o tem, zakaj to počne.	80.4
Otroku za določeno obdobje prepovem stvari/aktivnosti, ki so mu pomembne (npr. telefon, druženje, trening ...).	47.3
Otroku naložim dodatna opravila (pomoč doma, v okolici ...).	23.8
Svojemu otroku rečem, naj se o tem pogovori z učiteljem ali učiteljico v šoli.	16.8
O tem se v šoli pogovorim z nekom, ki mu zaupam.	15.1
Drugo (javno opravičilo, mediacija)	5.3
Svojega otroka telesno kaznujem.	0.2
Ne ukvarjam se s tem.	0.2
Otroku rečem, da ni to nič takega in naj se ne meni za mnenje razrednika.	0.1

Pogostost odzivov v situaciji, ko njihov otrok izvaja odnosno nasilje kaže (Tabela 8), da bi se starši najpogosteje pogovorili z otrokom o tem, da je takšno ravnanje nedopustno in rekli otroku, naj razmisli o tem, kako se sošolec počuti zaradi njihovega ravnanja ter da naj se mu opraviči. Nekateri starši bi svojega otroka telesno kaznovali ali pa se s tem ne bi ukvarjali oz. bi otroku rekli, da to ni nič takega.

V tretji situaciji smo starše vprašali, kako bi ravnali, če bi bil njihov otrok v vlogi opazovalca fizičnega nasilja: *»Kako bi se odzvali, v primeru da vam vaš otrok pove, da je skupina sošolcev že od začetka šolskega leta nasilna do njegovega prijatelja, ki hodi v sosednji razred. Ko ga srečajo, ga porinejo, spotaknejo in se ob tem smejijo.«*

Tabela 9. Prikaz deležev posameznih odzivov staršev v situaciji, kjer njihov otrok opaža fizično nasilje

Odziv	%
Pogovorim se s svojim otrokom o tem, kdo v šoli bi lahko pomagal ustaviti to nasilje.	85.6
Pogovorim se s svojim otrokom o tem, kako se počuti zaradi nasilja, ki ga opazuje.	77.4
Pogovorim se s svojim otrokom, kako lahko pomaga prijatelju postaviti se zase.	66.0
O tem, kar mi je povedal otrok, obvestim v šoli nekoga, ki mu zaupam.	65.0
Če otroke, ki so vključeni v to dogajanje, poznam, se pogovorim z njimi.	15.7
Otroku rečem, naj predlaga prijatelju, da ignorira te sošolce.	5.3
Drugo (reševanje težav v šoli ali direktno s starši)	4.3
Otroku rečem, naj se ne vmešava.	3.0
Ne ukvarjam se s tem.	0.1

V Tabeli 9 vidimo, da bi bil v opisani situaciji najpogostejši odziv staršev, da se pogovorijo s svojim otrokom o tem, kdo v šoli bi lahko pomagal ustaviti nasilje in o tem, kako se počuti zaradi tega, kar opaža. Najmanj pogosto so starši izbrali odziv, da otroku rečejo, naj se ne vmešava ali da se ne ukvarjajo s tem.

Četrta situacija se je nanašala na primer, ko je otrok izvajalec spletnega nasilja: *»Kako bi se odzvali, v primeru da bi vam otrokov razrednik povedal, da je vaš otrok objavil na spletu obdelano fotografijo, na kateri je eden od njegovih vrstnikov predstavljen kot podgana, zraven pa je dodan žaljiv komentar.«*

Tabela 10. Prikaz deležev posameznih odzivov staršev v situaciji, kjer njihov otrok izvaja spletno nasilje

Odziv	%
Pogovorim se s svojim otrokom o tem, da je to, kar je naredil, narobe.	93.7
Svojemu otroku rečem, naj se opraviči vrstniku, katerega fotografijo je objavil na spletu.	88.6
Svojemu otroku rečem, naj razmisli, kako se drug otrok počuti zaradi njegovega ravnanja.	81.8
Pogovorim se s svojim otrokom o tem, zakaj je ravnal na tak način.	78.3
Izbrišem neprimerno objavo.	56.0
Otroku za določeno obdobje prepovem stvari/aktivnosti, ki so mu pomembne (npr. telefon, druženje, trening ...).	53.9
O tem se v šoli pogovorim z nekom, ki mu zaupam.	18.9
Svojemu otroku rečem, naj se o tem pogovori z učiteljem ali učiteljico v šoli.	14.7
Drugo (nadzor, javno opravičijo, reševanje težav mimo šole)	5.3
Ne ukvarjam se s tem.	0.2
Svojega otroka telesno kaznujem.	0.2
Otroku rečem, da ni to nič takega in naj se ne meni za mnenje razrednika.	0.2

V situaciji, ko njihov otrok izvaja spletno nasilje (Tabela 10), bi se starši najpogosteje pogovorili s svojim otrokom, da je to, kar je naredil, narobe in da naj se vrstniku opraviči. Pri nekaterih starših se je pojavil odgovor, da se s tem ne bi ukvarjali, da bi svojega otroka telesno kaznovali ali da ni to nič takega.

Zaznave staršev o pogostosti pojavljanja medvrstniškega nasilja v šoli, ki jo obiskuje njihov otrok

Potem nas je zanimalo, kako pogosto se po mnenju staršev na šoli, ki jo obiskuje njihov otrok, dogaja medvrstniško nasilje. V Tabeli 11 so prikazane frekvence in deleži odgovorov.

Tabela 11. Prikaz frekvenc in deležev odgovorov o tem, kako pogosto starši menijo, da se dogaja medvrstniško nasilje na šoli, ki jo obiskuje njihov otrok

	<i>f</i>	%
nikoli	24	2.5
redko (enkrat ali dvakrat letno)	221	23.4
včasih (dvakrat ali trikrat na mesec)	296	31.3
pogosto (enkrat na teden)	256	27.1
zelo pogosto (večkrat na teden)	149	15.8

V Tabeli 11 vidimo, da kar 42.9 % staršev meni, da se medvrstniško nasilje na šoli, ki jo obiskuje njihov otrok, dogaja pogosto ali zelo pogosto.

Zaznave staršev o pogostosti njihove vključenosti v aktivnosti za preprečevanje medvrstniškega nasilja na šoli, ki jo obiskuje njihov otrok

Starše smo vprašali tudi, kako pogosto so vključeni v aktivnosti za preprečevanje medvrstniškega nasilja, ki jih izvajajo v šoli, ki jo obiskuje njihov otrok. Rezultati so predstavljeni v Tabeli 12.

Tabela 12. Prikaz frekvenc in deležev odgovorov o tem, kako pogosto so starši na šoli, ki jo obiskuje njihov otrok, vključeni v aktivnosti za preprečevanje medvrstniškega nasilja

	<i>f</i>	%
nikoli	249	26.2
redko	276	29.0
včasih	199	20.9
pogosto	59	6.2
zelo pogosto	19	2.0
nisem imel informacij, da bi na šoli izvajali takšne aktivnosti	149	15.7

V Tabeli 12 vidimo, da kar 55.2 % staršev poroča o tem, da redko ali nikoli niso vključeni v aktivnosti za preprečevanje medvrstniškega nasilja na šoli.

Kaj bi bilo staršem v pomoč pri ravnanju ob izkušnjah otrok z medvrstniškim nasiljem?

Na koncu smo staršem postavili še vprašanje o tem, kaj bi jim bilo v pomoč, da bi se znali ustrezno odzvati, če bi imel njihov otrok izkušnje medvrstniškega nasilja. Odprte odgovore staršev smo povzeli v nekaj glavnih ugotovitev, ki jih navajamo v nadaljevanju.

Starši si želijo:

- biti obveščeni, če na šoli pride do medvrstniškega nasilja,
- imeti možnost za pogovor s strokovnjakom/strokovnjakinjo, ki je zaposlen/-a na šoli in s katerim/katero imajo vzpostavljen zaupen odnos,
- dobiti pomoč,
- ustrezne obravnave,
- imeti možnost anonimnega obveščanja o primerih nasilja,
- čimprejšnje razreševanje in ukrepanje po korakih, sodelovanje več deležnikov,
- navodila, informacije, smernice za ravnanje (predavanja in delavnice za odrasle in otroke za ozaveščenost otrok in odraslih),
- imeti dober odnos z otrokom (da jim otrok pove o izkušnjah nasilja).

2. del študije: VLOGA STARŠEV PRI PREPREČEVANJU MEDVRSTNIŠKEGA NASILJA

UVOD

Zanimanje za spremenljivke na ravni družine, ki napovedujejo izvajanje in/ali doživljanje medvrstniškega nasilja, je v zadnjih nekaj letih precej naraslo. V pregledni študiji o značilnostih staršev in družine v povezavi z medvrstniškim nasiljem pri otrocih, ki so jo izvedli A. Nocentini s sod. (2019), so avtorji ugotovili, da ta pojav najbolj konsistentno napovedujejo družinsko nasilje, psihične težave staršev, nasilje nad otroki oz. zanemarjanje otrok in neustrezno starševstvo. Posebej so izpostavili pomen delovanja odnosnih družinskih spremenljivk (avtoritativno starševstvo, komunikacija med otrokom in starši, vključenost in podpora staršev, toplina odnosa, pretirano zaščitniški odnosi, ...) ter individualne dejavnike na ravni staršev (norme, prepričanja in socialno-kognitivne spretnosti) na dinamiko medvrstniškega nasilja pri otrocih.

V slovenskem prostoru nismo našli raziskav, ki bi se podrobneje ukvarjale s preučevanjem družinskih dejavnikov, predvsem z vlogo staršev, v povezavi z izkušnjami otrok z medvrstniškim nasiljem. Tuje raziskave, v katerih so avtorji preučevali odnos med spremenljivkami na ravni staršev in vključenostjo njihovih otrok v MVN, pa so bile največkrat opravljene le na vzorcu otrok (npr., Atik in Güneri, 2013; Dilmaç in Aydoğan, 2010; Doty s sod., 2017; Murphy s sod., 2017; Wolke in Skew, 2011) ali staršev (npr. Cooper in Nickerson, 2013; Sawyer et al., 2011). Manj raziskav je vključilo perspektivo staršev in njihovih otrok hkrati (npr. Holt s sod., 2008). Z našo raziskavo smo zato želeli v našem okolju prispevati k ugotavljanju dejavnikov, ki na ravni staršev, na ravni otrok in odnosov med njimi, delujejo na izkušnje in odziv otrok na medvrstniško nasilje, in sicer s pomočjo preučevanja različnih dejavnikov medvrstniškega nasilja z vidika staršev in otrok hkrati.

V preteklih raziskavah so avtorji pogosto preučevali odnos med starševsko podporo otrokom in vključenostjo slednjih v situacijah medvrstniškega nasilja. Papanikolaou s sod. (2011) so ugotovili, da je materino kaznovanje brez razlage pozitivno povezano z doživljanjem nasilja in izvajanjem nasilja, pomanjkanje odziva in indiferentnost očeta do otrokovega napačnega vedenja pa le z doživljanjem nasilja. Z vikitimizacijo (doživljanjem nasilja) se je pozitivno povezovalo tudi pomanjkanje razumevanja za probleme in skrbi otrok, omejevanje otrok pri iniciativnosti, omejevanje njihove avtonomije in neodvisnosti od mame ter nezadostno nudenje pomoči s strani obeh staršev. Pomanjkanje materine podpore se je pomembno povezovalo z izkušnjami izvajanja nasilja. Podobno je ugotovila A. Nickerson s sod. (2009). V njihovi raziskavi se je izkazalo, da je večina otrok, ki so izvajali nasilje, zaznavalo manj starševske opore ter s starši preživljalo manj časa. Za otroke, ki so nasilje doživljali, pa je bilo značilno pretirano zaščitniško vedenje staršev. Otroci, ki so hkrati izvajali in doživljali nasilje, so poročali o najmanjši zaznani podpori s strani staršev. Na izjemen pomen podpore staršev ter toplih odnosov med starši in otroki opozarjajo tudi Lereya in sod. (2013), ki so ugotovili, da je to varovalni dejavnik pred doživljanjem nasilja. Posredno pa lahko na pomen podpore staršev sklepamo tudi na podlagi ugotovitev Doty s sod. (2017). Rezultati njihove študije so namreč pokazali, da občutek povezanosti s starši (in učitelji) deluje kot neposredni varovalni dejavnik pred izkušnjami medvrstniškega in spolnega nasilja. V naši raziskavi smo želeli ugotoviti, kako starši pri sebi zaznavajo, kakšna je njihova podpora otroku in kako to podporo s strani staršev zaznavajo otroci – zanimalo nas je, kako skladne so zaznave in kako je podpora povezana z vlogo (doživljajo, opazujejo, povzročajo nasilje), ki jo otroci imajo pri izkušnjah medvrstniškega nasilja.

Tudi na področju povezanosti vzgojnih stilov oz. slogov z vlogo otrok pri medvrstniškem nasilju je bilo v tujini opravljenih precej raziskav. Georgiou (2008) poroča, da je bil vzgojni slog staršev povezan le z doživljanjem, ne pa tudi z izvajanjem medvrstniškega nasilja pri otrocih – otroci permissivnih mam so bili večkrat žrtve nasilja v primerjavi z otroki, ki so bili deležni ostalih vzgojnih slogov. Nekoliko drugačne rezultate sta dobila E. Malm in Henrich (2019) v longitudinalni študiji o odnosu med dejavniki staršev in viktimizacijo ter izvajanjem medvrstniškega nasilja pri njihovih otrocih. Izkazalo se je namreč, da slabi odnosi med materjo in otrokom napovedujejo izvajanje nasilja, ne pa doživljanje. Alizadeh Maralani s sod. (2019) pa so ugotovili, da avtoritarni vzgojni slog napoveduje vlogo izvajalca medvrstniškega nasilja, permissivni slog vlogo žrtve, avtoritativen slog starševstva pa je bil značilen za otroke, ki niso bili vpleteni v medvrstniško nasilje. Tudi Charalampous s sod. (2018) poročajo o tem, da avtoritarno starševstvo napoveduje izvajanje nasilja, a je v njihovi raziskavi ta vzgojni stil napovedoval tudi viktimizacijo – tako pri tradicionalnem kot pri spletnem medvrstniškem nasilju. Obratno je avtoritativni (oz. kot ga imenujejo avtorji, fleksibilni) stil predstavljal negativni napovednik vseh vlog otrok pri medvrstniškem nasilju, permissivni slog pa le izvajanje nasilja, ne pa tudi ostalih vlog. Martínez s sod. (2019) navajajo drugačne rezultate, in sicer se je v njihovi raziskavi permissivni slog starševstva izkazal kot varovalni dejavnik, avtoritarni pa kot dejavnik tveganja za doživljanje medvrstniškega nasilja. Ob tem kratkem pregledu bistvenih rezultatov raziskav, ki so se ukvarjale z odnosom med vzgojnimi stili in vlogami otrok pri medvrstniškem nasilju, lahko zaključimo, da ti niso povsem konsistentni, zaradi česar je bil eden izmed ciljev naše študije, da raziščemo omenjene odnose na našem vzorcu parov starši-otrok.

Med pomembnimi vidiki uspešnega in prilagojenega funkcioniranja otrok je tudi regulacija čustev, pri čemer se je v kontekstu medvrstniškega nasilja izkazalo, da otroci s šibko regulacijo čustev večkrat kršijo socialne norme ter pravila in so rizični za razvoj psihološke in socialne neprilagojenosti (Eisenberg s sod., 2004). Pri tem Mahady Wilton s sod. (2000) navajajo, da je lahko šibka regulacija čustev rizični faktor za kronično viktimizacijo. Naslednji cilj naše raziskave je bil tako ugotoviti, kako se regulacija čustev povezuje s posamezno vlogo, ki jo ima otrok pri izkušnjah medvrstniškega nasilja.

Glede na to, da se je v preteklih raziskavah (npr. Cooper in Nickerson, 2013) izkazalo, da obstaja povezanost med tem, ali so bili starši v svojem otroštvu vključeni v medvrstniško nasilje, in nekaterimi zaznavami medvrstniškega nasilja s strani staršev, pa smo želeli v naši raziskavi preučiti tudi odnos med zgodovino izkušenj staršev z medvrstniškim nasiljem in njihovimi prepričanji o medvrstniškem nasilju.

Namen naše raziskave je bil spoznati povezanost izkušenj medvrstniškega nasilja otrok z nekaterimi značilnostmi otrok, njihovih staršev in njihovim medosebnim odnosom. Rezultati nam bodo v pomoč pri oblikovanju usmeritev in aktivnosti za starše za preprečevanje medvrstniškega nasilja.

METODA

Udeleženci

V vzorec smo vključili 202 starša, od tega 117 mater in 85 očetov, ki so bili v povprečju stari 43,7 let. Sodelovalo je tudi 202 njihovih otrok, učencev 7. (46.5 %) in 8. razredov (53.5 %) osnovne šole, od tega je bilo 104 deklet in 98 fantov. 85 otrok je izpolnjevalo vprašalnik za očete in 117 za matere.

Pripomočki

V nadaljevanju predstavljamo pripomočke, ki smo jih uporabili pri empiričnem delu raziskave. Najprej predstavljamo vprašalnike, katerih vzporedne različice so izpolnjevali tako starši kot njihov otrok, nato pa posebej dodatne sklope vprašanj, ki so jih izpolnili le starši oz. njihovi otroci. Pri tem velja opozoriti, da so nekateri uporabljeni vprašalniki obstajali le za starše oz. otroke, tako da smo vzporedne različice pripravili in priredili za potrebe raziskave.

Vzporedne različice vprašalnikov za starše in njihove otroke:

Indeks čustvene regulacije za otroke in mladostnike - samoocena (Emotion Regulation Index for Children and Adolescents – Self report – ERICA-S; MacDermott s sod., 2010; prevod in priredba Romih in Košir, 2018). Vprašalnik je sestavljen iz 16 postavk, ki jih udeleženec oceni na 5-stopenjski Likertovi lestvici od 1 (sploh se ne strinjam) do 5 (popolnoma se strinjam). Podlestvice merijo čustveni samonadzor (7 postavk, npr. *Težko počakam, da dobim, kar hočem.*), čustveno samozavedanje (5 postavk, npr. *Sem žalostna oseba.*) in čustveno recipročnost (4 postavke, npr. *Če so odrasli prijazni do mene, sem jaz prijazen do njih.*). Ocene od 1 do 5 na vseh postavkah znotraj posamezne lestvice seštejemo in delimo s številom postavk znotraj lestvice. Višji kot je rezultat, bolj prilagodljiva in funkcionalna je čustvena regulacija otroka oziroma mladostnika. Priredbo vzporedne različice za otroke (posebej za mamo in očeta) smo pripravile sodelavke pri projektu (Pirc s sod., 2021). Pri starših smo uporabile različico za starše, in sicer *Indeks čustvene regulacije za otroke in mladostnike – ocena staršev* ((Emotion Regulation Index for Children and Adolescents – Parent report – ERICA-P; Monopoli s sod., 2020); prevod in priredba različice za starše Pirc s sod., 2021).

Vprašalnik slogov in dimenzij starševstva – kratka oblika (Parenting styles and dimensions questionnaire - PSDQ – Short version; Robinson s sod., 1995; prevod in priredba različice za starše Hacin, 2019). Z vprašalnikom, ki vsebuje 32 postavk, na 5-stopenjski lestvici ugotavljamo, kako pogosto se starši v odnosu do svojega otroka vedejo na določen način (1 – nikoli, 2 – redko, 3 – občasno, 4 – pogosto, 5 – vedno). Meri tri vzgojne sloge starševstva – avtoritativni (15 postavk, npr. *Kadar sem razburjen/-a, me moja mama potolaži in poskusi razumeti.*), avtoritarni (12 postavk, npr. *Moja mama mi grozi s kaznimi, ne da bi mi pojasnila, zakaj bom kaznovan/-a.*) in permisivni (5 postavk, npr. *Moja mama mi pove, kako me bo kaznovala, potem pa tega ne naredi.*), ki jih izračunamo kot povprečje postavk znotraj posameznega sloga. Priredbo vzporedne različice za otroke (posebej za mamo in očeta) smo pripravile sodelavke pri projektu (Pirc s sod., 2021).

Vprašalnik podpore (Jeriček Klanšček s sod., 2019) je sestavljen iz štirih trditev, na katere udeleženci odgovarjajo s pomočjo 5-stopenjske lestvice (1 – sploh ne drži zame; 5 – povsem drži zame). Rezultat na vprašalniku je povprečje postavk. Viši rezultat kaže na višjo podporo družine. Sodelavke pri projektu smo vprašalnik priredile za potrebe raziskave, in sicer smo pripravile različico, ki je namesto »družine«

vključevala ali »mama« ali »oče« (npr. Namesto: »Družina mi zagotavlja čustveno pomoč in podporo.« - »Mama mi zagotavlja čustveno pomoč in podporo.«) ter vzporedno različico za starše.

Stik z odraslimi in čas z družino (Adult contact and time with family; Espelage s sod., 2000; prevod in priredba Šraj Lebar s sod., 2021). V okviru raziskave smo prevedli dve vprašanji, s katerima ugotavljamo, koliko časa na dan med tednom je otrok v povprečju sam doma in koliko časa na dan se oče/mama med tednom v povprečju pogovarja oz. aktivno preživlja čas z otrokom. Udeleženci svoje odgovore označijo na lestvici: 0 – 0 minut; 1 – 0 – 30 minut; 2 – 30 minut do 1 ure; 3 – 1 do 2 uri; 4 – 2 do 4 ure; 5 – 4 ure in več).

Vloge otrok pri medvrstniškem nasilju (Pirc s sod., 2021). Pri oblikovanju vprašalnika smo izhajali iz Vprašalnika medvrstniških odnosov: nasilno vedenje/viktimizacija (APRI-BT: Adolescent peer relationships index-bully target; Parada, 2000; slovenska priredba Košir s sod., 2018), pri čemer smo za vsako obliko medvrstniškega nasilja (verbalno, fizično in odnosno) uporabili po tri postavke, pripravili pa smo tudi različico za opazovalce. Otroci na 6-stopenjski lestvici pogostosti od 1 (nikoli) do 6 (vsak dan) označijo, kako pogosto so v tem šolskem letu izvajali (npr. *V tem šolskem letu sem se namerno zaletel v učenca, ko je šel mimo.*), doživeli (npr. *V tem šolskem letu so se norčevali iz mene.*) ali opazili (npr. *V tem šolskem letu sem videl, da je nekdo nagovarjal učence k širjenju govoric o drugem učencu.*) določeno vedenje. Pri starših so postavke, ki se nanašajo na določeno obliko medvrstniškega nasilja izpuščene – označijo le, kako pogosto menijo, da je njihov otrok izvajal/doživel/opazil medvrstniško nasilje v tem šolskem letu, in sicer na enaki lestvici kot njihovi otroci.

Vprašalnik prepričanj o medvrstniškem nasilju je sestavljen na podlagi različnih virov (Troop-Gordon in Gerardy, 2012; Solomon s sod., 2008). Udeleženci odgovarjajo na 5-stopenjski lestvici strinjanja (1 – »sploh se ne strinjam« do 5 – »popolnoma se strinjam«). Vprašalnik zajema 7 postavk (npr. *Nič ni narobe, če otrok vrne udarec tistemu, ki ga je udaril prvi.*). Višji rezultat predstavlja bolj izrazito prepričanje.

Pri otrocih smo dodali:

Vprašalnik ravnanja ob doživljanju medvrstniškega nasilja (Štirn s sod., 2021). Vprašalnik je sestavljen iz 6 postavk, ki se nanašajo na različne nasvete, ki jih otrok prejme od mame/očeta v zvezi s tem, kako naj ravna, če doživlja medvrstniško nasilje (npr. *Mama mi svetuje/naroči naj grem stran od osebe, ki izvaja nasilje.*). Otrok odgovarja na 5-stopenjski lestvici (1 – sploh ne drži; 5 – povsem drži).

Pri starših smo dodali sklop vprašanj, ki se nanašajo na izkušnje staršev z nasiljem v času osnovnošolskega in srednješolskega izobraževanja – v šoli in v družinskem okolju, in sicer:

Vprašalnik izkušenj z nasiljem v preteklosti (Štirn s sod., 2021). Vprašalnik je nastal za potrebe raziskave. Starši označijo, ali so v osnovni in/ali srednji šoli opazili, doživeli in izvajali medvrstniško nasilje (da/ne). Za vsako vlogo (opazil, doživel, izvajal) označijo obliko nasilja (besedno, fizično, odnosno, spolno, materialno, drugo), pri čemer imajo možnost izbrati več oblik (možnih je več odgovorov). Pri vlogah opazovalcev in tistih, ki so nasilje doživeli, udeleženci označijo, če so komu povedali o nasilju, če se je to prenehalo in pri tistih, ki so doživeli še, če so dobili pomoč. V drugem sklopu vprašalnika udeleženci na 5-stopenjski lestvici (1 – sploh ne drži; 5 – povsem drži) označijo, kako so ravnali, če so doživeli

nasilje. Na koncu udeleženci označijo, če so v svoji družini doživljali nasilje (da/ne) in obliko tega nasilja (psihično, fizično, spolno), pri čemer je možnih več odgovorov.

Za zbiranje podatkov smo pripravili spletne ankete v aplikaciji 1ka, pri čemer so starši imeli tudi možnost, da vprašalnike izpolnijo v papirnati obliki.

Postopek in obdelava podatkov

V januarju in februarju 2022 smo kontaktirali svetovalne delavke na naključno izbranih šolah ($N = 14$) iz različnih slovenskih regij. Za svetovalne delavke, ki so podale načelno soglasje za sodelovanje, smo pripravili dopis, v katerem so bili predstavljeni cilji raziskave in prošnja za pomoč pri aplikaciji naše baterije vprašalnikov.

Svetovalnim delavkam smo nato podrobno predstavili vzorčenje – prosili smo jih, naj v vsakem 7. in 8. razredu izberejo vsakega tretjega učenca po abecednem vrstnem redu iz generacije in s tem pridobijo 15 učencev iz vsake generacije (sedmih in osmih razredov). Če je učencev na generacijo manj kot 30, se preštevanje nadaljuje na začetku seznama. Enako se preštevanje nadaljuje, če iz 20 parov ne pridobijo soglasja vsaj 15-ih parov. Nato pridobijo soglasja za sodelovanje v študiji za omenjene učence ter njihove starše. Svetovalne delavke smo prosili, da vodijo tudi število zavrženih soglasij. Za izbrane pare so pripravile šifre, ki omogočajo povezavo med starši in njihovimi otroki pri obdelavi podatkov. Pri starših smo si prizadevali za uravnoteženost udeležencev po spolu. Potem ko so svetovalne delavke zbrale soglasja s strani staršev, so jim po e-pošti najprej poslale povezavo do vprašalnikov oz. jim posredovale vprašalnik v papirnati obliki preko otrok. Šifro za izpolnjevanje v e-obliki so prejeli po e-pošti sočasno s povezavo do baterije vprašalnikov, na vprašalniku v papirnati verziji pa je bila šifra že vpisana s strani šolskega svetovalnega delavca. Nato so svetovalni delavci z učenci in učenkami, za katere so imeli soglasja staršev, v šoli izvedli izpolnjevanje vprašalnikov s pomočjo 1ka aplikacije. Svetovalni delavci niso imeli dostopa do izpolnjenih elektronski verzij vprašalnikov. Starši, ki so se odločili za izpolnjevanje vprašalnikov v papirnati obliki, so jih vrnili v šolo, svetovalne delavke pa so jih poslale na ISA institut po pošti.

Svetovalne delavke, starši in njihovi otroci so imeli možnost pridobiti kakršnakoli pojasnila preko elektronske pošte vodje projekta in strokovnih sodelavk, saj so bili naši kontaktni podatki navedeni v dopisu in na vseh obveščenihih soglasjih, tako da smo jim bili na razpolago za morebitna vprašanja. Starši so podpisali soglasje v papirnati obliki zase in za otroka, ki je sodeloval v raziskavi, otroci pa so pred izpolnjevanjem vprašalnikov v aplikaciji 1ka prebrali obveščeno soglasje ter s klikom na gumb »se strinjam« podali soglasje za sodelovanje v raziskavi.

Empirični del raziskave je potekal v aprilu in maju 2022.

Podatke smo obdelali v programih Excel, IBM SPSS Statistics 25 in R Studio. V SPSS-u smo izdelali opisne statistike in izvedli eksploratorne faktorske analize ter enosmerne analize variance (ANOVA), v programu R Studio pa smo izvedli konfirmatorne faktorske analize.

REZULTATI

Starši

Najprej prikazujemo demografske podatke, ki smo jih zbrali na vzorcu staršev.

Tabela 13. Prikaz udeležencev po regijah

Regija	N	%
Pomurska	44	21.7
Podravska	10	4.9
Savinjska	15	7.4
Zasavska	12	5.9
Spodnjeposavska	25	12.3
Jugovzhodna	4	2.0
Osrednjeslovenska	31	15.3
Gorenjska	15	7.4
Notranjsko-kraška	13	6.4
Goriška	17	8.4
Obalno-kraška	17	8.4

Iz Tabele 13 je razvidno, da je bilo največ staršev iz Pomurske in Osrednjeslovenske regije.

Tabela 14. Prikaz izobrazbene strukture staršev

Zaključena stopnja izobrazbe	N	%
Nedokončana OŠ	1	0.5
Končana OŠ	4	2.0
Končana 3-letna SŠ	47	23.2
Končana SŠ ali 3+2	50	24.6
Končan VŠ program	73	36.0
Več (magisterij ali doktorat)	28	13.8

V Tabeli 14 prikazujemo izobrazbeno strukturo staršev, ki so sodelovali v študiji. Slednja je sicer precej višja od povprečne dosežene stopnje izobrazbe v populaciji (SURS, 2022).

Tabela 15. Prikaz zaposlitvenega statusa staršev

Zaposlitveni status	N	%
Redno zaposlen	170	83.7
Brezposeln	10	4.9
Upokojen	1	0.5
Drugo (samozaposlen, kmet, gospodinja)	22	10.8

Tabela 15 kaže, da je bilo največ staršev, ki so sodelovali v naši raziskavi, redno zaposlenih.

Tabela 16. Prikaz strukture družine

Otrok živi z ...	N	%
------------------	---	---

obema staršema.	178	87.7
mamo.	19	9.4
očetom.	1	0.5
Živi izmenično pri mami/očetu.	5	2.5

Tabela 16 kaže, da največ otrok, ki so bili vključeni v raziskavo, živi z obema staršema.

V Tabeli 17 prikazujemo število otrok v družinah, v katerih bivajo starši in otroci, ki so sodelovali v raziskavi.

Tabela 17. Prikaz števila otrok v družini

Število otrok	<i>N</i>	%
1	30	14.8
2	107	52.7
3	50	24.6
4 ali več	16	7.9

Največ otrok živi v družinah z dvema otrokoma.

V Tabeli 18 pa prikazujemo zaporedje rojstva sodelujočega otroka.

Tabela 18. Prikaz zaporedja rojstva

Število otrok	<i>N</i>	%
edinec	29	14.3
najstarejši	72	35.5
najmlajši	79	38.9
Drugo (srednji, dvojček)	23	11.3

Kaže, da je bilo največ otrok, ki so bili vključeni v raziskavo, najmlajših ali najstarejših med sorojenci.

Čas – sami in s starši

Starše smo vprašali, koliko časa na dan je njihov otrok med tednom v povprečju sam doma in koliko časa na dan med tednom v povprečju se pogovarjajo z njim/njo oz. z njim/njo aktivno preživljajo čas. Rezultati so pokazali, da starši ocenjujejo, da je njihov otrok med tednom v povprečju sam doma od 30 minut do 2 uri ($M = 2.31$; $SD = 1.34$), nekoliko več časa se aktivno ukvarjajo z otrokom (prav tako na povprečen delovni dan med tednom), in sicer 1 do 2 uri ($M = 2.96$; $SD = 1.11$). V Tabeli 19 prikazujemo rezultate nekoliko podrobneje.

Tabela 19. Prikaz zaznav staršev o tem, koliko časa otrok med tednom preživi doma sam in aktivno z njimi

Koliko časa na dan med tednom je otrok v povprečju sam doma?		
	<i>N</i>	%
0 minut	24	11.8
0 do 30 minut	36	17.7
30 minut do 1h	38	18.7
1h do 2h	72	35.5
2h do 4h	24	11.8
4h in več	9	4.4

Koliko časa na dan se med tednom z otrokom v povprečju pogovarjata oz. aktivno preživljata skupni čas (skupni sprehod, igranje, branje knjig, pomoč pri šolskem delu ...)?		
	<i>N</i>	%
0 minut	1	0.5
0 do 30 minut	15	7.4
30 minut do 1h	55	27.1
1h do 2h	76	37.4
2h do 4h	33	16.3
4h in več	23	11.3

Zaznana podpora otroku

Poleg časa, ki ga starši namenijo otroku, nas je zanimalo še, kako starši zaznavajo svojo podporo otroku. V povprečju starši zaznavajo, da je njihova podpora otroku visoka ($M = 4.75$; $SD = 0.36$). Aritmetične sredine in standardne deviacije po posameznih postavkah so predstavljene v Tabeli 20.

Tabela 20. Aritmetične sredine in standardne deviacije za podporo staršev otrokom

Postavka	<i>M</i>	<i>SD</i>
1. Otroku res hočem pomagati v različnih situacijah.	4.70	0.48
2. Otroku zagotavljam čustveno podporo in pomoč, ki jo potrebuje.	4.74	0.46
3. Otroku se z mano lahko pogovarja o svojih težavah.	4.76	0.46
4. Otroku sem pripravljen/-a pomagati, ko se mora za kaj odločiti.	4.89	0.44

Opomba. 1 – sploh se ne strinjam, 2 – ne strinjam se, 3 – delno se strinjam, delno se ne strinjam, 4 – strinjam se, 5 – popolnoma se strinjam

Zaznana podpora otrokom glede na spol staršev

Kljub temu, da je zaznana podpora staršev otrokom, kot že omenjeno, zelo visoka, so se med materami in očeti pokazale razlike, in sicer so matere bolj prepričane v to, da otroku res želijo pomagati ($M_{\text{ženske}} = 4.77$, $M_{\text{moški}} = 4.60$, $F(1,201) = 6.44$, $p = .012$) in da se otrok lahko z njimi pogovarja o svojih težavah ($M_{\text{ženske}} = 4.84$, $M_{\text{moški}} = 4.65$, $F(1,201) = 8.85$, $p = .003$).

Zaznave staršev o udeležnosti njihovih otrok v medvrstniško nasilje (MVN)

V nadaljevanju nas je zanimalo, kako pogosto je po mnenju staršev njihov otrok v različnih vlogah udeležen v medvrstniško nasilje (MVN), in sicer kot opazovalec, izvajalec in/ali tisti, ki nasilje doživlja. V Tabeli 21 so prikazani rezultati glede na vlogo in pogostost.

Tabela 21. Prikaz zaznane pogostosti zavzemanja posamezne vloge otroka pri MVN s strani staršev

pogostost	Doživel		Izvajal		Opazil	
	N	%	N	%	N	%
nikoli	127	62.6	184	90.6	43	21.2
enkrat ali dvakrat	58	28.6	17	8.4	86	42.4
dva do trikrat na mesec	9	4.4	1	0.5	38	18.7
enkrat na teden	2	1.0	1	0.5	20	9.9
večkrat na teden	7	3.4	/	/	13	6.4
vsak dan	/	/	/	/	3	1.5

Opomba. 1 – nikoli, 2 – enkrat ali dvakrat, 3 – dva do trikrat na mesec, 4 – enkrat na teden, 5 – večkrat na teden, 6 – vsak dan

Starši so v povprečju najpogosteje zaznali, da je bil njihov otrok v vlogi opazovalca MVN ($M = 2.42$; $SD = 1.20$), sledi zaznana vloga otroka, ki je doživel MVN ($M = 1.54$; $SD = 0.90$), najmanj pogosto so starši svojega otroka zaznali v vlogi izvajalca MVN ($M = 1.11$; $SD = 0.37$).

Prepričanja staršev o medvrstniškem nasilju

Nato nas je zanimalo, kakšna so nekatera prepričanja staršev o MVN. V Tabeli 22 so prikazana povprečja in standardne deviacije za posamezna prepričanja.

Tabela 22. Prepričanja staršev o MVN

Prepričanje	M	SD
1. Pretep med vrstniki je način igre.	1.33	0.65
2. Strokovni delavci na šoli bi se morali odzvati na vsak primer medvrstniškega nasilja.	4.55	0.80
3. Otroci, ki opazijo medvrstniško nasilje, lahko pomagajo ustaviti nasilje.	3.94	0.93
4. Odrasli lahko pomagajo ustaviti nasilje, če učenec, ki doživi nasilje, o tem spregovori z njimi.	4.48	0.67
5. Nasilje doživljajo tisti otroci, ki se ne znajo postaviti zase.	2.79	1.22
6. Nič ni narobe, če otrok vrne udarec tistemu, ki ga je udaril prvi.	2.56	1.02
7. Če se otrok, ki doživi medvrstniško nasilje, odzove na enak način, potem to ni nasilje.	2.03	0.93

Opomba. 1 – sploh se ne strinjam, 2 – ne strinjam se, 3 – delno se strinjam, delno se ne strinjam, 4 – strinjam se, 5 – popolnoma se strinjam

Tabela 22 kaže, da se starši v povprečju najbolj strinjajo s tem, da bi se morali strokovni delavci in strokovne delavke na šoli odzvati na vsak primer MVN in da lahko odrasli ter otroci, ki opazijo MVN, pomagajo ustaviti MVN. Najmanj se strinjajo s tem, da je pretep med vrstniki način igre. Z namenom

podrobnejšega pregleda manj produktivnih prepričanj, na katera se nanašajo zadnje tri postavke (5., 6. in 7.), v Tabeli 23 podrobneje prikazujemo frekvence odgovorov na omenjene postavke.

Tabela 23. Podrobnejši pregled manj produktivnih prepričanj staršev o MVN

pogostost	5. Nasilje doživljajo tisti otroci, ki se ne znajo postaviti zase.		6. Nič ni narobe, če otrok vrne udarec tistemu, ki ga je udaril prvi.		7. Če se otrok, ki doživi medvrstniško nasilje, odzove na enak način, potem to ni nasilje.	
	N	%	N	%	N	%
sploh se ne strinjam	35	17.2	33	16.3	65	32.0
ne strinjam se	53	26.1	63	31.0	83	40.9
delno se strinjam	52	25.6	76	37.4	42	20.7
se strinjam	45	22.2	23	11.3	10	4.9
popolnoma se strinjam	18	8.9	8	3.9	3	1.5

Podrobnejši pregled nam pokaže, da se več kot polovica staršev delno do popolnoma strinja s tem, da nasilje doživljajo tisti otroci, ki se ne znajo postaviti zase. Enako velja za prepričanje, da ni nič narobe s tem, če otrok vrne udarec tistemu, ki ga je udaril prvi. Nekaj več kot četrtnina staršev pa je delno do popolnoma prepričana, da odziv otroka, ki doživlja MVN, na enak način, ne sodi pod MVN.

Prepričanja o MVN glede na spol staršev

V prepričanjih o MVN se starši niso pomembno razlikovali glede na spol, z izjemo, da so se matere pomembno bolj strinjale s tem, da odrasli lahko pomagajo zaustaviti MVN, če otrok o tem spregovori ($M_{\text{ženske}} = 4.58$, $M_{\text{moški}} = 4.35$, $F(1,201) = 5.61$, $p = .019$).

Pretekle izkušnje staršev z medvrstniškim nasiljem

Zanimale so nas tudi pretekle izkušnje staršev z MVN. Najprej smo jih vprašali, če so kot otrok oz. najstnik/najstnica doživeli MVN, in sicer v osnovni šoli (OŠ) in/ali srednji šoli (SŠ). Ugotovili smo, da je 69 staršev doživelo MVN v OŠ, 8 v SŠ, 19 pa tako v OŠ kot tudi SŠ. 107 staršev ni poročalo o tem, da bi doživeli MVN.

Starše, ki so doživeli MVN ($N = 96$), smo v nadaljevanju vprašali, kakšne oblike MVN so doživeli v OŠ in SŠ. Imeli so možnost, da izberejo več odgovorov, na razpolago pa so imeli fizično MVN (pretepanje, porivanje, lasanje, poškodovanje s kakšnim predmetom, orožjem ipd.), besedno (zmerjanje, žaljenje, poniževanje, zasmehovanje ipd.), odnosno (izločevanje iz družbe, širjenje govoric, laži, skrivanje stvari ipd.), spolno (otipavanje, siljenje v spolne aktivnosti, prisiljenje v različne spolne aktivnosti ipd.) in materialno (poškodovanje oblačil in drugih stvari, kraje ipd.) MVN. Izkazalo se je, da je največ staršev v OŠ doživelo besedno MVN (31.5 %), sledi fizično (18.7 %), odnosno (12.8 %), materialno (8.9 %) in nazadnje spolno (3.0 %). V SŠ je največ staršev doživelo besedno MVN (10.3 %), sledi fizično (6.4 %), materialno (3.9 %), odnosno (3.0 %), o spolnem nasilju pa v SŠ niso poročali. Kaže, da so v SŠ doživeli manj MVN kot v OŠ.

Nato smo starše, ki so doživeli MVN, vprašali (i) ali so komu povedali, kaj se je zgodilo, (ii) ali so dobili pomoč, ko so povedali in (iii) ali se je MVN prenehalo. V Tabeli 24 prikazujemo frekvence odgovorov.

Tabela 24. *Odgovori staršev, ki so doživeli MVN, o poročanju in pomoči v zvezi z MVN*

	Ali ste komu povedali, da ste doživeli MVN?		Ali se je takrat, ko ste nekemu povedali, nasilje prenehalo?		Ali ste dobili pomoč?	
	<i>N</i> ^a	%	<i>N</i> ^b	%	<i>N</i> ^b	%
Da	41	43.0	30	46.2	21	32.4
Ne	27	28.1	17	26.1	26	40.0
Včasih	21	21.9	18	27.7	15	23.1
Se ne spomnim	7	7.0	/	/	3	4.6

Opombe. *N*^a – vzorec staršev, ki so doživeli MVN (96), *N*^b – vzorec staršev, ki so povedali, da so doživeli MVN (65)

Ravnanja staršev ob doživljanju MVN

Starše, ki so označili, da so doživeli MVN, smo prosili, da odgovorijo še na nekaj vprašanj v zvezi s tem, kako so v takšni situaciji ravnali. V Tabeli 25 so prikazane aritmetične sredine in standardne deviacije za posamezna ravnanja.

Tabela 25. *Aritmetične sredine in standardne deviacije za ravnanja staršev ob doživljanju MVN*

Ravnanje	<i>M</i>	<i>SD</i>
Odločno sem se postavil/-a zase in rekel/-a, da naj neha/nehajo s takšnim ravnanjem.	3.23	1.24
Šel/šla sem stran od osebe, ki je izvajala nasilje.	3.79	1.02
Enako sem ravnal/-a tudi jaz (udaril/-a nazaj ali žalil/-a ipd.).	2.01	1.08
O tem sem povedal/-a odrasli osebi.	2.99	1.19
Za pomoč in podporo sem prosil/-a vrstnika ali prijatelja.	2.80	1.15
Izogibal/-a sem se osebi, ki je izvajala nasilje.	4.20	0.80

Opomba. 1 – sploh ne drži, 2 – ne drži, 3 – včasih da, včasih ne, 4 – drži, 5 – povsem drži

Rezultati kažejo, da za starše, ki so se v preteklosti znašli v vlogi učenca, ki doživlja nasilje v OŠ in/ali SŠ, najbolj drži, da so se izogibali osebi oz. šli stran od osebe, ki je izvajala nasilje. V srednji meri drži, da so se starši odločno postavili zase ali za pomoč prosili odraslo osebo ali vrstnika/prijatelja. Najmanj za starše drži, da so ravnali enako, torej da so se na nasilje odzvali z nasiljem.

Ravnanja ob doživljanju MVN glede na spol staršev

Glede tega, kako so starši ravnali, če so v obdobju obiskovanja OŠ ali SŠ doživeli MVN, so se pokazale pomembne razlike med starši v dveh ravnanjih. Za matere, ki so v preteklosti doživele MVN, bolj drži, da so šle stran od osebe, ki je izvajala nasilje ($M_{\text{ženske}} = 3.98$, $M_{\text{moški}} = 3.56$, $F(1,94) = 4.17$, $p = .044$), za očete pa, da so ravnali enako – nasilje vrnili z enako obliko nasilja ($M_{\text{ženske}} = 1.74$, $M_{\text{moški}} = 2.35$, $F(1,94) = 8.21$, $p = .005$).

V nadaljevanju smo starše vprašali, če so bili v OŠ in/ali SŠ priče MVN. Med 203 starši, ki so odgovarjali na to vprašanje, jih je 82 (40.4 %) označilo, da v OŠ niso bili priča MVN. Med ostalimi starši pa jih je 70 (34.5 %) navedlo, da so bili priče v OŠ, 19 (9.4 %) v SŠ in 32 (15.8 %) v OŠ in SŠ.

Starši, ki so bili priče MVN v OŠ, so največkrat opazili fizično in besedno MVN (obe obliki po 39.9 %), sledi odnosno (22.7 %), materialno (14.8 %) in spolno (5.9 %) MVN. V SŠ so starši največkrat označili, da so opazili besedno MVN (21.7 %), sledi fizično (18.2 %), odnosno (12.8 %), materialno (6.4 %) in spolno (2.0 %). Tako kot pri doživljanju MVN, tudi z vidika prič lahko vidimo upad v poročanju o MVN na prehodu iz OŠ v SŠ.

Tudi starše, ki so bili priče MVN, smo vprašali, (i) ali so komu povedali, kaj se je zgodilo in (iii) ali se je MVN v tem primeru prenehalo. V Tabeli 26 prikazujemo frekvence odgovorov.

Tabela 26. *Odgovori staršev, ki so bili priče MVN, o poročanju in prenehanju MVN*

	Ali ste komu povedali, da ste bili priča MVN?		Ali se je takrat, ko ste nekomu povedali, nasilje prenehalo?	
	<i>N^a</i>	%	<i>N^b</i>	%
Da	35	28.9	6	8.2
Ne	22	18.2	27	37.0
Včasih	37	30.6	30	41.1
Se ne spomnim	27	22.3	10	13.7

Opombe. *N^a* – vzorec staršev, ki so bili priče MVN (121), *N^b* – vzorec, ki so povedali, da so bili priče MVN (73)

Na koncu smo želeli izvedeti še, kakšen delež staršev je bil v vlogi izvajalcev MVN v OŠ in/ali SŠ. Ugotovili smo, da se je 5 staršev opredelilo za izvajalce MVN v OŠ, po 2 pa še v SŠ in na obeh stopnjah izobraževanja. V OŠ je 5 staršev označilo, da so izvajali besedno, 4 fizično in po en odnosno in materialno MVN. V SŠ sta dva označila, da sta izvajala fizično, po en pa še besedno in materialno MVN.

Poleg udeležnosti staršev v MVN v OŠ in SŠ, nas je zanimalo tudi, ali so morda v svojem otroštvu doživljali nasilje v družini. Izkazalo se je, da je 33 staršev (16.3 %) doživljalo družinsko nasilje v otroštvu. V povprečju so starši poročali, da so najpogosteje doživeli psihično nasilje (zmerjanje, žaljenje, poniževanje, zasmehovanje, grožnje, ...) ($M = 2.82$; $SD = 1.04$), sledi fizično nasilje (pretepanje, porivanje, lasanje, poškodovanje s kakšnim predmetom, orožjem, ...) ($M = 2.64$; $SD = 0.89$) in na koncu spolno nasilje (otipavanje, siljenje v spolne aktivnosti, prisiljenje v različne spolne aktivnosti, ...) ($M = 1.28$; $SD = 0.77$). V Tabeli 27 so podrobneje predstavljeni rezultati oblik nasilja, ki so jih omenjeni starši doživljali.

Tabela 27. Prikaz oblik doživljanja družinskega nasilja

	Psihično nasilje		Fizično nasilje		Spolno nasilje	
	N ^a	%	N ^a	%	N ^b	%
nikoli	3	9.1	3	9.1	27	84.4
redko	10	30.3	12	36.4	3	9.4
včasih	12	36.4	12	36.4	/	/
pogosto	6	18.2	6	18.1	2	6.2
vedno	2	6.0	/	/	/	/

Opomba. N^a = 33, N^b = 32

Regulacija čustev pri otrocih – zaznave staršev

Starši so za svoje otroke ocenili, v kolikšni meri je pri izraženo samozavedanje čustev, nadzor čustev in čustveno recipročnost. V Tabeli 28 prikazujemo rezultate po posameznih faktorjih.

Tabela 28. Aritmetične sredine in standardne deviacije za s strani staršev zaznana regulacijo čustev pri otrocih

Čustvena regulacija	M	SD
Čustveni samonadzor	3.83	0.55
Čustveno samozavedanje	4.12	0.57
Čustvena recipročnost	4.53	0.60

Opomba. 1 – sploh se ne strinjam, 2 – ne strinjam se, 3 – delno se strinjam, delno se ne strinjam, 4 – strinjam se, 5 – popolnoma se strinjam

Starši v povprečju zaznavajo dokaj visoko čustveno regulacijo pri svojih otrocih. Najbolj se strinjajo s postavkami, ki se nanašajo na čustveno recipročnost – npr. če so drugi prijazni do njihovega otroka, je tudi otrok prijazen do njih. V povprečju se dokaj strinjajo tudi s postavkami, ki se nanašajo na samozavedanje, npr. da je otrok žalostna ali vesela oseba. Še najmanj se jim zdi, da so njihovi otroci sposobni nadziranja svojih čustev (npr. da težko počakajo, da dobijo, kar hočejo; da naredijo stvari, ne da bi o njih prej razmislili ipd.).

Zaznana čustvena regulacija pri otrocih glede na spol staršev

Rezultati so pokazali, da med starši glede na spol ni velikih razlik v zaznavah čustvene regulacije pri otrocih. Izkazalo se je le, da se mame pomembno bolj kot očetje strinjajo s tem, da je pri njihovih otrocih prisotna čustvena recipročnost ($M_{\text{ženske}} = 4.61$, $M_{\text{moški}} = 4.42$, $F(1,201) = 4.94$, $p = .027$). Med starši ni bilo pomembnih razlik, če so imeli v mislih sina ali hči, za katerega so odgovarjali.

Vzgojni slogi starševstva – zaznave staršev

V Tabeli 29 so predstavljeni rezultati za sloge starševstva, ki jih ti zaznavajo pri svoji vzgoji.

Tabela 29. Aritmetične sredine in standardne deviacije za s strani staršev zaznane vzgojne sloge

Vzgojni slog	<i>M</i>	<i>SD</i>
Avtoritativni slog	4.17	0.45
Avtoritarni slog	1.68	0.40
Permisivni/popustljiv slog	2.21	0.62

Opomba. 1 – nikoli, 2 – redko, 3 – včasih, 4 – pogosto, 5 – vedno

V povprečju starši pri sebi najbolj zaznavajo največ elementov avtoritativnega vzgojnega sloga. Pri sebi zaznavajo, da se odzivajo na čustva in potrebe svojih otrok, se z njimi pogovorijo in upoštevajo njihovo mnenje, ko želijo, da nekaj naredijo; pri načrtovanju in oblikovanju pravil jih vključijo; poudarjajo razloge za posamezna pravila; jim razložijo, kako se počutijo, če se ustrezno/neustrezno vedejo in kakšne so posledice kršenja pravil; jih spodbujajo, da govorijo o svojih težavah in da povedo svoje mnenje, tudi če se ne strinjajo z njimi; skušajo jih potolažiti in razumeti, ko so razburjeni in z njimi preživljajo tople ter zaupne trenutke.

Precej manj pri sebi zaznavajo elemente avtoritarnega vzgojnega sloga. Glede na samoporočanje staršev, zanje v povprečju le redko velja, da uporabljajo tudi telesno kaznovanje pri navajanju otrok na red in disciplino (udarijo (po zadnjici), jih zagrabi, kadar ne ubogajo); da otroku odvzamejo privilegije ali jim grozijo s kaznijo/jih kaznujejo brez pojasnila, nanje kričijo, jih kritizirajo, kadar ne izpolnijo njihovih pričakovanj ali se ne obnašajo ustrezno.

Tudi uporabo permisivnega ali popustljivega sloga starši pri sebi v povprečju redko zaznavajo, kar pomeni, da otrokom le redko grozijo ali pa napovedo, kako jih bodo kaznovali, kot pa jih dejansko kaznujejo in imajo le redko težave pri navajanju svojih otrok na red in disciplino.

Zaznan vzgojni slog glede na spol staršev

Med starši ni bilo pomembnih razlik v tem, kako ti pri sebi zaznavajo elemente avtoritativnega oz. avtoritarnega vzgojnega sloga. Pokazala se je le pomembna razlika pri permisivnem/popustljivem slogu, in sicer so se očetje zaznavali kot nekoliko bolj popustljive ($M_{\text{ženske}} = 2.11$, $M_{\text{moški}} = 2.33$, $F(1,201) = 6.40$, $p = .012$). Med starši ni bilo pomembnih razlik, če so imeli v mislih sina ali hči, za katerega so odgovarjali.

REZULTATI (nadaljevanje)

Otroci

Medvrstniško nasilje

Pri otrocih nas je najprej zanimalo, kako pogosto doživljajo, opažajo in izvajajo različne oblike MVN.

V Tabeli 30 prikazujemo aritmetične sredine in standardne deviacije za posamezna vedenja z vidika opazovalcev, nato pa v Tabeli 31 frekvence in odstotke pogostosti posameznih vedenj glede na omenjeno vlogo.

Tabela 30. *Aritmetične sredine in standardne deviacije za posamezno vedenje z vidika opazovalcev*

V tem šolskem letu sem videl, da je nekdo ...	<i>M</i>	<i>SD</i>
1. zafrkaval učence.	3.41	1.57
2. se namerno zaletel v učenca, medtem ko je šel mimo.	2.17	1.37
3. fizično obračunal (ga udaril, brcnil, porinil ipd.) z učencem, ker mu ni bil všeč.	1.95	1.16
4. govoril učencu stvari o njegovem izgledu, ki so ga prizadele.	2.36	1.40
5. nagovarjal učence k širjenju govoric o drugem učencu.	1.90	1.30
6. v učenca namerno metal stvari (npr. papirčke, svinčnike, radirke ...).	2.31	1.33
7. spodbujal učence, da so ignorirali drugega učenca.	1.66	1.05
8. se norčeval iz učenca, tako da ga je zmerjal oz. žalil.	2.49	1.46
9. učenca namerno izključil iz igre ali aktivnosti.	1.98	1.31

Opomba. 1 – nikoli, 2 – enkrat ali dvakrat, 3 – dva do trikrat na mesec, 4 – enkrat na teden, 5 – večkrat na teden, 6 – vsak dan

Podatek o pogostosti v Tabeli 31 predstavlja skupno število in odstotek vseh otrok, ki so navedli pogostost od »dva do trikrat na mesec« do »vsak dan«, saj prva omenjena predstavlja kriterij, po katerem otroke umestimo v določeno vlogo pri MVN.

Tabela 31. *Pogostost različnih oblik MVN z vidika opazovalcev in opazovalk*

V tem šolskem letu sem videl, da je nekdo ...	<i>f</i>	%
1. zafrkaval učence.	126	62.4
2. se namerno zaletel v učenca, medtem ko je šel mimo.	58	28.7
3. fizično obračunal (ga udaril, brcnil, porinil ipd.) z učencem, ker mu ni bil všeč.	38	23.8
4. govoril učencu stvari o njegovem izgledu, ki so ga prizadele.	76	37.6
5. nagovarjal učence k širjenju govoric o drugem učencu.	44	21.8
6. v učenca namerno metal stvari (npr. papirčke, svinčnike, radirke ...).	66	32.3
7. spodbujal učence, da so ignorirali drugega učenca.	32	15.9
8. se norčeval iz učenca, tako da ga je zmerjal oz. žalil.	76	37.7
9. učenca namerno izključil iz igre ali aktivnosti.	50	24.7

Opombe. Pogostost je seštevek vseh udeležencev, ki so pri posameznem vedenju MVN označili »dva do trikrat na mesec« do »vsak dan«

Iz Tabel 30 in 31 lahko razberemo, da so otroci največkrat opazili zafrkavanje vrstnikov in vrstnic, zmerjanje in žaljenje ter govorjenje žaljivk o izgledu, torej verbalno oz. besedno MVN. Po pogostosti sledi fizično nasilje (zaletavanje v otroka, brcanje, metanje stvari v vrstnike in vrstnice ...). Najmanj pogosto so opazili spodbujanje vrstnikov in vrstnic k ignoriranju drugih, širjenju govoric in namerno izključevanje iz igre ali aktivnosti.

V Tabeli 32 prikazujemo aritmetične sredine in standardne deviacije za posamezna vedenja z vidika izvajalcev in izvajalk nasilja, nato pa v Tabeli 33 frekvence in odstotke pogostosti posameznih vedenj glede na omenjeno vlogo.

Tabela 32. Aritmetične sredine in standardne deviacije za posamezno vedenje z vidika izvajalcev

V tem šolskem letu sem jaz ...	M	SD
1. zafrkaval učence.	1.76	1.09
2. se namerno zaletel v učenca, medtem ko je šel mimo.	1.19	0.52
3. fizično obračunal (ga udaril, brcnil, porinil ipd.) z učencem, ker mi ni bil všeč.	1.24	0.58
4. govoril učencu stvari o njegovem izgledu, ki so ga prizadele.	1.26	0.59
5. nagovarjal učence k širjenju govoric o drugem učencu.	1.21	0.56
6. namerno metal stvari v učence (npr. papirčke, svinčnike, radirke ...).	1.43	0.80
7. nagovarjal učence, da so ignorirali drugega učenca.	1.17	0.52
8. žalil, nesramno govoril o učencu.	1.45	0.80
9. učenca namerno izključil iz igre ali aktivnosti.	1.27	0.60

Opomba. 1 – nikoli, 2 – enkrat ali dvakrat, 3 – dva do trikrat na mesec, 4 – enkrat na teden, 5 – večkrat na teden, 6 – vsak dan

Tabela 33. Pogostost različnih oblik MVN z vidika izvajalcev in izvajalk

V tem šolskem letu sem jaz ...	f	%
1. zafrkaval učence.	33	16.4
2. se namerno zaletel v učenca, medtem ko je šel mimo.	8	4.0
3. fizično obračunal (ga udaril, brcnil, porinil ipd.) z učencem, ker mi ni bil všeč.	8	4.0
4. govoril učencu stvari o njegovem izgledu, ki so ga prizadele.	9	4.5
5. nagovarjal učence k širjenju govoric o drugem učencu.	8	4.0
6. namerno metal stvari v učence (npr. papirčke, svinčnike, radirke ...).	17	8.4
7. nagovarjal učence, da so ignorirali drugega učenca.	9	4.5
8. žalil, nesramno govoril o učencu.	16	8.0
9. učenca namerno izključil iz igre ali aktivnosti.	10	5.0

Opomba. Pogostost je seštevek vseh udeležencev, ki so pri posameznem vedenju MVN označili »dva do trikrat na mesec« do »vsak dan«

Tudi z vidika izvajalcev in izvajalk nasilja so otroci najpogosteje poročali, da so izvajali besedno MVN (zafrkavanje in nesramno govorjenje), po pogostosti pa sta si podobna fizično in odnosno MVN.

V naslednjih dveh Tabelah (34 in 35) prikazujemo še aritmetične sredine in standardne deviacije ter frekvence in odstotke za posamezna vedenja z vidika otrok, ki doživljajo MVN.

Tabela 34. Aritmetične sredine in standardne deviacije za posamezno vedenje z vidika učencev, ki doživljajo MVN

Drugi učenci (v tem šolskem letu) ...	M	SD
1. so se norčevali iz mene.	2.21	1.34
2. so me udarili ali brcnili.	1.49	0.94
3. so me ignorirali.	1.91	1.30
4. so se namerno zaleteli vame, ko sem šel mimo.	1.53	1.03
5. so komentirali moj videz na način, ki me je prizadel.	1.77	1.18
6. so spodbujali ostale, da so o meni sprožili in širili govorce.	1.58	1.06
7. so vame namerno metali stvari (npr. papirčke, svinčnike, radirke ...).	1.56	1.12
8. so me namerno izključili iz igre ali aktivnosti.	1.41	0.92

Opomba. 1 – nikoli, 2 – enkrat ali dvakrat, 3 – dva do trikrat na mesec, 4 – enkrat na teden, 5 – večkrat na teden, 6 – vsak dan

Tabela 35. Pogostost različnih oblik MVN z vidika izvajalcev

Drugi učenci (v tem šolskem letu) ...	f	%
1. so se norčevali iz mene.	59	29.2
2. so me udarili ali brcnili.	20	10.0
3. so me ignorirali.	45	22.3
4. so se namerno zaleteli vame, ko sem šel mimo.	25	12.5
5. so komentirali moj videz na način, ki me je prizadel.	39	19.4
6. so spodbujali ostale, da so o meni sprožili in širili govorce.	31	15.4
7. so vame namerno metali stvari (npr. papirčke, svinčnike, radirke ...).	26	12.0
8. so me namerno izključili iz igre ali aktivnosti.	19	9.5

Opomba. Pogostost je seštevek vseh udeležencev, ki so pri posameznem vedenju MVN označili »dva do trikrat na mesec« do »vsak dan«

Tudi na podlagi rezultatov v Tabelah 34 in 35 lahko sklepamo, da otroci najpogosteje doživljajo besedno MVN in v podobni meri fizično ter odnosno MVN.

Zaključimo lahko, da so podatki z vidika opazovalcev/opazovalk, izvajalcev/izvajalk in otrok, ki doživljajo MVN, glede oblik, ki jih zaznavajo, dokaj skladni, pri čemer o največji pogostosti poročajo opazovalci in opazovalke, sledijo otroci, ki doživljajo MVN, najmanj pogosto pa o MVN poročajo izvajalci in izvajalke.

Opazanje, izvajanje in doživljanje medvrstniškega nasilja glede na spol otrok

V nadaljevanju nas je zanimalo, ali posamezna vedenja MVN pogosteje opazijo, izvajajo ali doživljajo dekleta ali fantje.

Med opazovalci in opazovalkami MVN se je pri enosmerni analizi variance (v nadaljevanju ANOVA) pokazala le ena pomembna razlika, in sicer dekleta pogosteje kot fantje opazijo, da vrstniki/vrstnice nekoga namerno izključijo iz igre ali aktivnosti ($M_{\text{dekleta}} = 2.22$, $M_{\text{fantje}} = 1.72$, $F(1,200) = 7.51$, $p = .007$).

Med izvajalci in izvajalkami MVN je bilo več razlik med dekletimi in fanti, in sicer smo z ANOVO ugotovili, da fantje pomembno pogosteje kot dekleta zafrkavajo druge otroke ($M_{\text{dekleta}} = 1.46$, $M_{\text{fantje}} = 2.07$, $F(1,200) = 17.03$, $p = .000$), se namerno zaletijo v drugega otroka ($M_{\text{dekleta}} = 1.11$, $M_{\text{fantje}} = 1.29$, $F(1,200) = 6.07$, $p = .015$), fizično obračunajo z vrstniki in vrstnicami, če jim niso všeč ($M_{\text{dekleta}} = 1.09$, $M_{\text{fantje}} = 1.41$, $F(1,200) = 16.86$, $p = .000$) in mečejo stvari v vrstnike in vrstnice ($M_{\text{dekleta}} = 1.29$, $M_{\text{fantje}} = 1.57$, $F(1,200) = 6.55$, $p = .011$).

Med otroci, ki doživljajo MVN, se je pokazala le ena pomembna razlika, in sicer so fantje večkrat doživeli, da jih je nekdo udaril ali brcnil ($M_{\text{dekleta}} = 1.32$, $M_{\text{fantje}} = 1.67$, $F(1,200) = 7.53$, $p = .007$).

Čas – sami in s starši

Otroke smo, tako kot starše, vprašali, koliko časa na dan med tednom so v povprečju sami doma in koliko časa na dan med tednom v povprečju se starši pogovarjajo z njimi oz. z njimi aktivno preživljajo čas. Rezultati so pokazali, da otroci ocenjujejo, da so med tednom v povprečju sami doma od 30 minut do 2 uri ($M = 2.59$; $SD = 1.38$), nekoliko več časa se starši aktivno ukvarjajo z njimi (prav tako na povprečen delovni dan med tednom), in sicer 1 do 2 uri ($M = 3.13$; $SD = 1.32$). V Tabeli 36 prikazujemo rezultate nekoliko podrobneje. Rezultati zaznav staršev in otrok so dokaj skladni.

Tabela 36. Prikaz zaznav otrok o tem, koliko časa med tednom preživijo sami doma in koliko časa starši aktivno preživijo z njimi

Koliko časa si na dan med tednom v povprečju sam/-a doma?		
	N	%
0 minut	17	8.4
0 do 30 minut	29	14.4
30 minut do 1h	45	22.3
1h do 2h	57	28.2
2h do 4h	37	18.3
4h in več	17	8.4
Koliko časa na dan se mama med tednom v povprečju s tabo pogovarja oz. aktivno preživlja čas s tabo (skupni sprehod, igranje, branje knjig, pomoč pri šolskem delu ...)?		
0 minut	4	2.0
0 do 30 minut	22	10.9
30 minut do 1h	37	18.3
1h do 2h	56	27.7
2h do 4h	46	22.8
4h in več	37	18.3

Zaznana podpora staršev

Poleg časa, ki ga starši namenijo otroku, nas je zanimalo še, kako ti zaznavajo podporo staršev. V povprečju otroci zaznavajo, da je podpora staršev dokaj visoka ($M = 4.31$; $SD = 0.71$), a velja opozoriti, da se zaznave med starši in otroci nekoliko razlikujejo, pri čemer otroci zaznavajo nekoliko nižjo podporo staršev.

Aritmetične sredine in standardne deviacije po posameznih postavkah so predstavljene v Tabeli 37.

Tabela 37. Aritmetične sredine in standardne deviacije za postavke znotraj Podpore staršev

Postavka	M	SD
1. Moja mama/oče ^a mi res hoče pomagati v različnih situacijah.	4.43	0.78
2. Moja mama/oče mi zagotavlja čustveno podporo in pomoč, ki jo potrebujem.	4.38	0.86
3. Z mamo/očetom se lahko pogovarjam o svojih težavah.	4.19	0.94
4. Moja mama/oče mi pomaga, ko se moram za kaj odločiti.	4.27	0.82

Opomba. ^aOtroci so odgovarjali na različico vprašalnika za mamo ali za očeta.

Prepričanja otrok o medvrstniškem nasilju

Nato nas je zanimalo, kakšna so nekatera prepričanja otrok o medvrstniškem nasilju. V Tabeli 38 so prikazana povprečja in standardne deviacije za posamezna prepričanja.

Tabela 38. Prepričanja otrok o MVN

Prepričanje	M	SD
1. Pretep med vrstniki je način igre.	1.91	1.08
2. Strokovni delavci na šoli bi se morali odzvati na vsak primer medvrstniškega nasilja.	3.94	1.19
3. Otroci, ki opazijo medvrstniško nasilje, lahko pomagajo ustaviti nasilje.	3.92	1.01
4. Odrasli lahko pomagajo ustaviti nasilje, če učenec, ki doživi nasilje, o tem spregovori z njimi.	4.06	1.09
5. Nasilje doživljajo tisti otroci, ki se ne znajo postaviti zase.	3.05	1.12
6. Nič ni narobe, če otrok vrne udarec tistemu, ki ga je udaril prvi.	2.84	1.31
7. Če se otrok, ki doživi medvrstniško nasilje, odzove na enak način, potem to ni nasilje.	2.77	1.16

Opomba. 1 – sploh se ne strinjam, 2 – ne strinjam se, 3 – delno se strinjam, delno se ne strinjam, 4 – strinjam se, 5 – popolnoma se strinjam

Tabela 38 kaže, da se otroci zelo podobno kot starši, v povprečju najbolj strinjajo s tem, da lahko odrasli ter otroci, ki opazijo MVN, pomagajo ustaviti MVN ter da bi se morali strokovni delavci na šoli odzvati na vsak primer MVN. Najmanj se strinjajo s tem, da je pretep med vrstniki način igre. Velja pa opozoriti, da je razpršenost podatkov precejšnja in višja kot pri starših.

Tudi pri otrocih v nadaljevanju (Tabela 39) predstavljamo podrobnejši pregled manj konstruktivnih prepričanj, na katera se nanašajo zadnje tri postavke (5., 6. in 7.).

Tabela 39. Podrobnejši pregled manj produktivnih prepričanj otrok o MVN

	5. Nasilje doživljajo tisti otroci, ki se ne znajo postaviti zase.		6. Nič ni narobe, če otrok vrne udarec tistemu, ki ga je udaril prvi.		7. Če se otrok, ki doživi medvrstniško nasilje, odzove na enak način, potem to ni nasilje.	
pogostost	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%
sploh se ne strinjam	20	9.9	37	18.3	32	15.8
ne strinjam se	40	19.8	50	24.8	48	23.8
delno se strinjam	74	36.6	54	26.7	75	37.1
se strinjam	46	22.8	31	15.3	28	13.9
popolnoma se strinjam	22	10.9	30	14.9	19	9.4

Podrobnejši pregled nam pokaže, da se, podobno kot pri starših, tudi več kot polovica otrok delno do popolnoma strinja s tem, da nasilje doživljajo tisti otroci, ki se ne znajo postaviti zase. Enako velja za prepričanje, da ni nič narobe s tem, če otrok vrne udarec tistemu, ki ga je udaril prvi in da odziv otroka, ki doživlja MVN, na enak način, ne sodi pod MVN.

Prepričanja otrok o MVN glede na spol otrok

Pri prepričanjih o MVN se je pokazalo več razlik med spoloma. Dekleta so bolj kot fantje prepričana, da bi se morali strokovni delavci/strokovne delavke na šoli odzvati na vsak primer MVN ($M_{\text{dekleta}} = 4.30$, $M_{\text{fantje}} = 3.56$, $F(1,200) = 21.24$, $p = .000$) in da lahko odrasli pomagajo ustaviti nasilje, če jim otroci povedo, da se to dogaja ($M_{\text{dekleta}} = 4.25$, $M_{\text{fantje}} = 3.87$, $F(1,200) = 6.35$, $p = .013$). Po drugi strani se fantje bolj strinjajo s tem, da ni nič narobe, če otrok vrne udarec tistemu, ki je udaril prvi ($M_{\text{dekleta}} = 2.60$, $M_{\text{fantje}} = 3.09$, $F(1,200) = 7.49$, $p = .007$) in da če se otrok, ki doživi MVN, odzove na enak način, to ni nasilje ($M_{\text{dekleta}} = 2.53$, $M_{\text{fantje}} = 3.03$, $F(1,200) = 9.98$, $p = .002$).

Ravnanja otrok ob doživljanju MVN

Otroke, ki so označili, da so doživeli MVN, smo prosili, da odgovorijo še na nekaj vprašanj v zvezi s tem, kakšen nasvet dobijo od mame/očeta glede ravnanja v takšnih situacijah. V Tabeli 40 so prikazane aritmetične sredine in standardne deviacije za posamezna ravnanja.

Tabela 40. Aritmetične sredine in standardne deviacije za ravnanja ob doživljanju MVN – nasveti za otroke s strani staršev

Mama/Oče mi svetuje/naroči	<i>M</i>	<i>SD</i>
1. ... naj se odločno postavim zase in rečem izvajalcem nasilja, naj nehajo s takšnim ravnanjem.	4.24	0.77
2. ... naj grem stran od osebe, ki izvaja nasilje.	4.20	0.79
3. ... naj enako ravnam tudi jaz (npr. udarim nazaj ali žalim ipd.).	1.97	1.10
4. ... naj o tem povem nekemu od odraslih.	4.07	1.00
5. ... naj za pomoč in podporo prosim vrstnika ali prijatelja.	3.40	1.27
6. ... naj se izogibam osebi, ki izvaja nasilje.	4.20	0.75

Opomba. 1 – sploh ne drži, 2 – ne drži, 3 – včasih da, včasih ne, 4 – drži, 5 – povsem drži

Rezultati kažejo, da za otroke, ki doživljajo MVN, najbolj drži, da jim starši svetujejo, da se odločno postavijo zase in/ali da se izogibajo osebi oz. gredo stran od osebe, ki izvaja nasilje ter da o tem povedo nekemu od odraslih. V srednji meri drži, da jim starši naročijo, naj za pomoč prosijo vrstnika ali prijatelja, najmanj pa, da naj ravnajo enako, torej da naj se na nasilje odzovejo z nasiljem.

Nasveti staršev za ravnanje ob doživljanju MVN glede na spol otroka

Med spoloma nismo našli razlik v tem, kakšne nasvete jim dajo starši, če doživljajo MVN, pri čemer se kaže trend, da za fante bolj drži, da so jim starši svetovali, naj z enakim ravnanjem vrnejo otroku, s strani katerega doživljajo MVN ($M_{\text{dekleta}} = 1.73$, $M_{\text{fantje}} = 2.24$, $F(1,68) = 3.93$, $p = .052$).

Regulacija čustev pri otrocih – zaznave otrok

V Tabeli 41 prikazujemo rezultate zaznane regulacije čustev pri otrocih.

Tabela 41. Aritmetične sredine in standardne deviacije za zaznano regulacijo čustev pri otrocih

Čustvena regulacija	<i>M</i>	<i>SD</i>
Čustveni samonadzor	3.95	0.57
Čustveno samozavedanje	3.88	0.61
Čustvena recipročnost	4.49	0.57

Opomba. 1 – sploh se ne strinjam, 2 – ne strinjam se, 3 – delno se strinjam, delno se ne strinjam, 4 – strinjam se, 5 – popolnoma se strinjam

Rezultati kažejo, da otroci poročajo, da pri sebi zaznavajo dokaj visoko čustveno regulacijo. V povprečju se najbolj strinjajo s tem, da so do drugih (otrok in odraslih) prijazni, če so tudi ti prijazni do njih. Dokaj se strinjajo tudi s tem, da so zmožni nadzirati svoja čustva. To pomeni, da otroci menijo, da se manj razburijo, če nekaj ni po njihovo in se lahko potem hitro pomirijo, menijo, zanje manj drži, da imajo izbruhe jeze in da so moteči ob neprimernem času, menijo tudi, da manj drži, da težko počakajo, da dobijo, kar hočejo in menijo, da manj drži, da naredijo stvari, ne da bi o njih prej razmislili. V povprečju otroci ocenjujejo, da se ker dobro zavedajo, kakšna čustva doživljajo (so npr. žalostni/veseli).

Zaznana regulacija čustev glede na spol otrok in spol staršev

Med otroci v samozaznani čustveni regulaciji na nobeni od dimenzij ni bilo pomembnih razlik glede na to, ali so vprašalnik izpolnjevali z mislijo na mamo ali očeta. Glede na spol otrok pa so se pokazale pomembne razlike v zaznanem čustvenem samozavedanju, in sicer so fantje ocenjevali, da se v povprečju pomembno bolj zavedajo svojih čustev, kot so to ocenjevala dekleta ($M_{\text{dekleta}} = 3.76$, $M_{\text{fantje}} = 4.00$, $F(1,200) = 8.00$, $p = .005$).

Vzgojni slogi starševstva – zaznave otrok

Tabela 42. Aritmetične sredine in standardne deviacije za s strani otrok zaznane vzgojne sloge starševstva

Vzgojni slog starševstva	M	SD
Avtoritativni	3.70	0.79
Avtoritarni	1.83	0.59
Permisivni/popustljiv	2.24	0.85

Opomba. 1 – nikoli, 2 – redko, 3 – včasih, 4 – pogosto, 5 – vedno

V povprečju otroci pri starših najbolj pogosto zaznavajo elemente avtoritativnega vzgojnega sloga, sledi permisivni, najmanj pogosto pa starši uporabljajo avtoritarne vzgojne prijeme (Tabela 42).

Zazan vzgojni slog starševstva glede na spol otrok in spol staršev

V zaznavi elementov avtoritativnega sloga se otroci niso razlikovali glede na spol starša, ki so ga imeli v mislih pri izpolnjevanju, kar pomeni, da tako pri mamah kot pri očetih v podobni meri zaznavajo prisotnost omenjenega sloga. Pomembne razlike pa so se pokazale pri zaznavah avtoritarne ($M_{mama} = 1.92$, $M_{očetje} = 1.70$, $F(1,200) = 6.87$, $p = .009$) in permisivnega sloga ($M_{mama} = 2.34$, $M_{očetje} = 2.09$, $F(1,200) = 4.38$, $p = .038$), in sicer so elemente obeh bolj pogosto zaznali pri mamah.

PODROBNEJŠA PRIMERJAVA IZBRANIH REZULTATOV VZPOREDNIH MERITEV

V nadaljevanju podrobneje prikazujemo primerjave med starši in otroki za nekatere od spremenljivk oz. postavk, na katere so odgovarjali tako otroci kot njihovi starši.

Primerjava med zaznavami staršev in otrok o udeležbi slednjih v medvrstniško nasilje

Tabela 43. Aritmetične sredine in standardne deviacije pogostosti izvajanja, doživljanja in opazovanja MVN s strani otrok in staršev

	Otroci		Starši	
	M	SD	M	SD
Izvajanje	1.33	0.46	1.11	0.37
Doživljanje	1.68	0.85	1.54	0.90
Opazovanje	2.25	0.98	2.42	1.20

Opomba. 1 – nikoli; 2 – enkrat do dvakrat; 3 – 2x do 3x na mesec; 4 – enkrat na teden; 5 – večkrat na teden; 6 – vsak dan

Rezultati v Tabeli 43 kažejo na to, da so zaznave staršev in otrok glede izvajanja, doživljanja in opažanja MVN dokaj skladne. Otroci sicer nekoliko pogosteje kot starši poročajo o tem, da izvajajo in doživljajo nasilje, starši pa nekoliko pogosteje, da so njihovi otroci v vlogi opazovalcev.

Primerjava med zaznavami staršev in njihovih otrok po posameznih postavkah čustvenega samonadzora

V Tabeli 44 prikazujemo aritmetične sredine in standardne deviacije ter pomembnost razlik v zaznavah staršev in otrok o zmožnosti otrok nadzirati svoja čustva.

Tabela 44. Aritmetične sredine, standardne deviacije in rezultati ANOVE za postavke samonadzora čustev s strani otrok in staršev

Čustveni samonadzor	Starši		Otrok		F	p
	M	SD	M	SD		
1. Ko se razburim, se lahko hitro pomirim.	3,65	0.83	3,28	0.98	16.59	<.001***
2. Ko nekaj ni po moje, se hitro razburim.	3,42	0.89	3,76	0.82	16.28	<.001***
3. Imam izbruhe jeze.	3,86	1.00	3,79	1.09	0.52	.471
4. Lahko sem moteč/-a ob neprimernem času.	4,07	0.92	3,53	1.07	30.04	<.001***
5. Razjezím se, ko mi odrasli govorijo, kaj naj počnem in česa ne smem.	3,61	0.93	3,39	1.07	4.87	.028*
6. Težko počakam, da dobim, kar hočem.	4,03	0.88	3,74	1.03	9.32	.002**
7. Stvari naredim, ne da bi o njih prej razmislil/-a.	3,85	0.87	3,44	0.95	20.58	<.001***

Opomba. Zadnja dva stolpca prikazujeta rezultate enosmerne analize variance, stopnje svobode so bile pri vseh postavkah enake ($df_1 = 1$; $df_2 = 403$);

*** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$

V Tabeli 44 vidimo, da se večina zaznav staršev pomembno razlikuje od samozaznav otrok o tem, koliko so ti zmožni nadzirati svoja čustva. Starši se bolj strinjajo s tem, da se otrok hitro pomiri, če se razburi in obratno, manj s tem, da se otrok hitro razburi, ko nekaj ni po njegovo. Po drugi strani pa se starši pomembno bolj strinjajo, da so otroci lahko moteči ob neprimernem času, da se razjezijo, ko jim odrasli govorijo, kaj naj počnejo in česa ne smejo, da težko počakajo, da dobijo kar hočejo in da stvari naredijo, ne da bi o njih prej razmislili.

Primerjava med zaznavami staršev in njihovih otrok po posameznih postavkah avtoritativnega, avtoritarnega in permisivnega vzgojnega sloga

Tabela 45. Aritmetične sredine, standardne deviacije in ANOVE za postavke zaznane pogostosti uporabe določenega vzgojnega sloga s strani otrok in staršev

	Učenci (M)	Otroci (SD)	Starši (M)	Otroci (SD)	F	p	
AVTORITATIVNI VZGOJNI SLOG	1. Moja mama se odziva na moja čustva in potrebe.	4.25	0.92	4.34	0.65	1.35	.246
	3. Ko moja mama želi, da nekaj naredim, se pogovori z mano in upošteva moje mnenje.	3.77	1.14	3.77	0.80	0.00	.991
	5. Moja mama mi razloži, kako se počuti, če se ustrezno ali neustrezno vedem.	3.25	1.22	3.91	0.88	38.60	<.001***
	7. Moja mama me spodbuja, da govorim o svojih težavah.	3.36	1.42	4.32	0.79	71.17	<.001***
	9. Moja mama me spodbuja, da povem svoje mnenje, tudi če se ne strinjam z njo.	3.58	1.30	4.16	0.77	29.67	<.001***
	11. Moja mama pove razlog za posamezno pravilo.	3.83	1.05	3.80	0.97	0.08	.775
	12. Kadar sem razburjen/-a, me moja mama potolaži in poskusi razumeti.	3.91	1.16	4.38	0.72	24.38	<.001***
	14. Kadar se ustrezno obnašam, me moja mama pohvali.	3.91	1.12	4.47	0.68	37.14	<.001***
	18. Kadar mama dela načrte za našo družino, upošteva tudi moje želje.	3.98	1.05	4.13	0.69	3.00	.084
	21. Moja mama spoštuje moje mnenje in me spodbuja, da ga povem.	3.97	1.14	4.36	0.65	18.36	<.001***
	22. Moja mama mi omogoči, da sodelujem pri oblikovanju družinskih pravil.	3.44	1.24	3.85	0.86	15.49	<.001***
	25. Moja mama mi razloži, zakaj moram upoštevati pravila.	3.82	1.11	4.37	0.70	36.74	<.001***
	27. Z mamo preživljam tople in zaupne trenutke.	3.71	1.24	3.98	0.74	6.91	.009**
	29. Moja mama mi pomaga razumeti, kako moje vedenje vpliva na ostale, tako da se pogovarjava o posledicah mojega vedenja.	3.30	1.22	4.18	0.78	74.43	<.001***
	31. Moja mama mi razloži posledice mojega vedenja.	3.40	1.19	4.25	0.74	73.22	<.001***
AVTORITARNI VZGOJNI SLOG	2. Ko me mama navaja na red in disciplino, me tudi telesno kaznuje.	1.34	0.78	1.19	0.56	4.93	.027*
	4. Če mam vprašam, zakaj moram nekaj narediti, mi odgovori, da zato, ker je ona tako rekla.	2.79	1.28	2.28	0.99	20.68	<.001***
	6. Kadar mame ne ubogam, me udari po zadnjici.	1.26	0.67	1.16	0.46	3.39	.066
	10. Moja mama mi brez pojasnila prepove aktivnosti, ki jih rad/-a počnem.	1.61	1.06	1.32	0.65	11.60	<.001***
	13. Kadar se ne obnašam ustrezno, moja mama kriči oziroma vpije name.	2.30	1.13	2.22	0.83	0.75	.388

	Učenci (M)	Otroci (SD)	Starši (M)	Otroci (SD)	F	p	
15. Kadar povzročim kraval, moja mama popusti in ugoti mojim zahtevam/prošnjam.	1.98	1.04	1.72	0.83	7.20	.008**	
16. Kadar je moja mama jezna name, včasih izgleda, da jo bo kar razneslo.	2.33	1.17	2.34	0.96	0.01	.938	
19. Moja mama me zagrabi (npr. za ramena), kadar ne naredim tistega, kar zahteva.	1.34	0.73	1.33	0.59	0.01	.921	
23. Moja mama me ošteva in kritizira, da bi se poboljšal/-a.	2.43	1.35	2.48	1.09	0.18	.669	
24. Moja mama me razvaja.	2.38	1.14	2.87	0.81	24.38	<.001***	
26. Moja mama mi grozi s kaznimi, ne da bi mi pojasnila, zakaj bom kaznovan/-a.	1.54	0.93	1.25	0.54	14.60	<.001***	
28. Moja mama me kaznuje tako, da me pošlje na samo (npr. v sobo) brez pojasnila.	1.64	0.97	1.26	0.54	23.94	<.001***	
30. Moja mama me ošteva ali kritizira, kadar ne izpolnim njenih pričakovanj.	2.05	1.11	2.22	0.98	2.58	.109	
32. Kadar mame ne ubogam, me udari.	1.31	0.67	1.12	0.40	11.21	<.001***	
PERMISIVNI VZGOJNI SLOG	8. Moja mama ima težave pri tem, da bi me navadila na red in disciplino.	1.71	.99	2.16	0.91	22.73	<.001***
	17. Moja mama pogosteje grozi s kaznijo, kot da bi me res kaznovala.	2.42	1.25	2.57	1.01	1.78	.183
	20. Moja mama mi pove, kako me bo kaznovala, potem pa tega ne naredi.	2.58	1.23	2.37	0.95	3.88	.049*

Opomba. Zadnja dva stolpca prikazujeta rezultate enosmerne analize variance, stopnje svobode so bile pri vseh postavkah enake ($df_1 = 1$; $df_2 = 403$); *** $p < .001$; ** $p < .01$; * $p < .05$

Zaradi preglednosti tabele so vključene postavke, ki se nanašajo na mame, prikazani pa so rezultati analize, ki je bila narejena skupaj za oba starša.

Rezultati v Tabeli 45 kažejo, da so razlike v zaznavah o pogostosti uporabe različnih vzgojnih stilov med starši in njihovimi otroki precejšnje. Na splošno kaže, da otroci v primerjavi s starši pri njih manj pogosto zaznavajo elemente avtoritativnega vzgojnega sloga, bolj pogosto kot starši sami pa zaznavajo elemente avtoritarnega sloga.

Povezanosti med izbranimi spremenljivkami na vzorcu otrok (vloge pri MVN, podpora, čustveni samonadzor ter avtoritativni in avtoritarni vzgojni slog*)

Tabela 46. Povezanosti med zaznavami otrok o vključenosti v MVN, podpori staršev, čustvenem samonadzoru in vzgojnem slogu staršev

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.
1.Izvajalci_odnosno nasilje ^a	-	.39**	.19**	.38**	-.20**	-.38**	-.20**	.40**
2.Izvajalci_fizično in verbalno nasilje ^a		-	.25**	.29**	-.17**	-.37**	-.18**	.29**
3.Doživljajo ^a			-	.40**	-.07	-.30**	-.01	.23**
4.Opazovalci ^a				-	-.04	-.28**	.05	.31**
5.Podpora					-	.24**	.78**	-.33**
6.Čustveni samonadzor						-	.29**	-.41**
7.Avtoritativni slog							-	-.35**
8.Avtoritarni slog								-

Opomba. Permisivni vzgojni slog je zaradi slabe zanesljivosti lestvice izpuščen iz prikaza povezav. ^aAnaliza postavk z eksploratorno faktorjsko analizo po posameznih vlogah (izvajanje, doživljanje, opazovanje medvrstniškega nasilja) je pokazala, da pri otrocih, ki doživljajo medvrstniško nasilje in pri opazovalcih/opazovalkah lahko govorimo o skupnem faktorju – otroci podobno doživljajo in opažajo različne oblike nasilja (fizično, verbalno in odnosno), medtem ko smo pri izvajalcih/izvajalkah dobili dva faktorja – izvajanje odnosnega nasilja ter izvajanje fizičnega in verbalnega nasilja, kar pomeni, da izvajalci/izvajalke zaznavajo razlike v izvajanju odnosnega nasilja v primerjavi z izvajanjem fizičnega in verbalnega nasilja.

Tabela 46 kaže, da so različne oblike vključenosti v medvrstniško nasilje povezane med seboj. To pomeni, da otroci, ki izvajajo nasilje, z večjo verjetnostjo to tudi doživijo in opazijo. Rezultati tudi kažejo, da je izvajanje nasilja (odnosnega ter fizičnega in verbalnega) negativno povezano z zaznano podporo s strani staršev, čustvenim samonadzorom in avtoritativnim slogom. To kaže, da otroci, ki zaznavajo manj podpore, so manj zmožni nadzirati svoja čustva in pri starših manj pogosto zaznajo elemente avtoritativnega vzgojnega sloga, bolj verjetno izvajajo nasilje. Obratno velja za povezanost z avtoritarnim vzgojnim slogom, ki je z vključenostjo v medvrstniško nasilje pozitivno povezan – otroci, ki pri starših bolj pogosto zaznajo elemente omenjenega sloga, so bolj verjetno vključeni v medvrstniško nasilje kot izvajalci, ga doživljajo ali so mu priče. V Tabeli 46 vidimo še, da se zaznana podpora staršev pozitivno povezuje tudi s čustvenim samonadzorom pri otroku in avtoritativnim slogom starševstva, negativno pa z avtoritarnim slogom. Tudi čustveni samonadzor otrok se pozitivno povezuje z avtoritativnim slogom staršev in negativno z avtoritarnim slogom.

Tabela 47. Povezanosti med zaznavami staršev o vključenosti njihovih otrok v MVN, njihovi podpori otroku, zaznavah o čustvenem samonadzoru otroka in lastnem vzgojnem slogu

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.
1. Izvajanje ^a	-	.34**	.23**	-.10	-.19**	.01	.12
2. Doživljanje		-	.59**	.05	-.16*	.10	-.01
3. Opazovanje			-	.08	-.09	.18*	.00
4. Podpora				-	.21**	.46**	-.13
5. Čustveni samonadzor					-	.26**	-.39**
6. Avtoritativni slog						-	-.27**
7. Avtoritarni slog							-

Opomba. Permisivni vzgojni slog je zaradi slabe zanesljivosti lestvice izpuščen iz prikaza povezav. ^aPri starših smo za vsako vlogo pri medvrstniškem nasilju imeli le po eno postavko (Kolikokrat, menite, da je vaš otrok v tem šolskem letu videl, doživel/opazil, da je nekdo izmed učencev izvajal nasilje nad vrstniki, ki so šibkejši, manj priljubljeni ali manj vplivni?).

Tudi rezultati na vzorcu staršev kažejo na povezanost med različnimi vlogami pri medvrstniškem nasilju. Med podporo otroku in zaznano vključenostjo otrok v MVN nismo našli pomembne povezanosti. Zaznave o čustvenem samonadzoru pri otrocih so se negativno povezovali z izvajanjem in doživljanjem medvrstniškega nasilja, kar pomeni, da so starši, ki so menili, da njihovi otroci težje nadzirajo svoja čustva, poročali, da ti večkrat izvajajo ali doživljajo MVN. Z zaznanim avtoritativnim slogom so se pozitivno povezovali zaznave staršev, da je otrok priča MVN, zaznana podpora otroku in čustveni samonadzor (pri otroku), kar pomeni, da so starši, ki so poročali o tem, da pogosteje uporabljajo elemente avtoritativnega vzgojnega sloga, menili, da dajejo otrokom več podpore in hkrati, da so ti bolj zmožni nadzirati lastna čustva. Avtoritarni slog se je negativno povezoval z avtoritativnim slogom in s čustvenim samonadzorom. Starši s pogostejšo uporabo elementov avtoritarnega vzgojnega sloga so manj pogosto uporabljali avtoritativni vzgojni slog in bili manj prepričani, da so otroci zmožni nadzirati svoja čustva.

KLJUČNE UGOTOVITVE IN SKLEPNE MISLI

Ključne ugotovitve, ki so pomembne za preventivno delo v prihodnje, so:

- Otroci, ki pri starših pogosteje zaznavajo elemente avtoritativnega sloga so bolj zmožni uravnavati svoja čustva in se pogosto znajdejo v vlogi opazovalcev MVN. Slednje lahko pojasnimo s tem, da se starši, ki imajo avtoritativni slog starševstva, več pogovarjajo z otroki o pravilih in kršenju pravil ter o tem, kako se počutijo ter jih spodbujajo, da govorijo o težavah in povedo svoje mnenje. Predpostavljamo lahko, da so otroci bolj občutljivi na kršenje pravil in prej zaznajo, da gre pri nekem vedenju za nasilje.
- Otroci, ki pri starših pogosteje zaznajo elemente avtoritarne sloga starševstva, so manj zmožni uravnavati svoja čustva. Možno je, da kaznovalne starševske prakse ali celo nasilna ravnanja staršev vplivajo na to, da otroci potlačijo neprijetna čustva, namesto da bi jih lahko izrazili na primeren način v okolju, ki jih podpira. Na ta način se zmanjša možnost za učenje in uporabo učinkovitih strategij uravnavanja čustev. Bolj pogosto se tudi znajdejo v vlogi izvajalcev medvrstniškega nasilja. Predpostavljamo lahko, da vzorce vedenja, ki jih doživljajo v odnosu s starši, prenašajo tudi v odnose z vrstniki in vrstnicami ali pa želijo v situacijah, kjer lahko dobijo večjo moč, na ta način izraziti svoja potlačena čustva, ki jih v družinskem okolju ne morejo.
- Uravnavanje čustev negativno napoveduje vključenost otrok v vse vloge v situacijah MVN. Za otroke, ki so bolj sposobni uravnavati svoja čustva, je manj verjetno, da bodo vključeni v situacijah MVN, kar kaže na to, da je samoregulacija čustev pomemben dejavnik pri preprečevanju medvrstniškega nasilja.

Praktične implikacije

- Starše je potrebno informirati, ozaveščati z dejstvi o medvrstniškem nasilju (kdaj gre za medvrstniško nasilje, o škodljivih posledicah, ki jih imajo izkušnje medvrstniškega nasilja za njihove otroke, kako se ustrezno odzvati v primerih nasilja, kako delovati preventivno ...) s ciljem spreminjanja zmotnih prepričanj in zagotavljanja podpore, da bodo lahko prepoznali medvrstniško nasilje in se ustrezno odzvali.
- Starše je preko različnih aktivnosti smiselno seznaniti s podatki o povezavi njihovega sloga starševstva z regulacijo čustev pri otroku in vlogah, ki jih ima lahko otrok v situacijah medvrstniškega nasilja.
- Ponuditi bi bilo smiselno aktivnosti za starše, s ciljem spreminjanja manj učinkovitih oz. neustreznih slogov starševstva (avtoritarni slog) in spodbujanja, krepitev zelenih slogov (avtoritativni slog) ter kako lahko pomagajo otroku razvijati, krepiti zmožnosti za uravnavanje čustev.
- Strokovne delavce in strokovne delavke v VIZ je še naprej potrebno podpirati z informacijami, znanji za spreminjanje še vedno prisotnih zmotnih prepričanj o medvrstniškem nasilju.
- Predstaviti jim je smiselno podatke o povezavi sloga starševstva z regulacijo čustev pri otroku in vlogami, ki jih ima lahko otrok v situacijah medvrstniškega nasilja. Smiselno bi jih bilo podpreti, da bi bilo pozorni, če tudi sami pri delu z otroki, s skupinami občasno uporabljajo elemente manj ugodnih slogov.

- S ciljem razvoja, spodbujanja, krepitev regulacije čustev pri otrocih je smiselno v VIZ v okviru rednega dela z otroki (v pouku in ostale dejavnosti na šoli in v vrtcu) še bolj sistematično vključevati programe in aktivnosti za spodbujanje socialno-emocionalnega učenja. V vrtcu in šoli je zelo pomembna tudi zgodnja identifikacija otrok z izrazitimi težavami na področju uravnavanja čustev, s katerimi velja zgodaj in intenzivno delati na tem področju.

Uravnavanje čustev je del socialno-emocionalnega učenja, ki ni nekaj novega, torej ne gre še za neko dodatno zadolžitev, temveč le za potrditev, da so tovrstne aktivnosti, programi smiselni in ključni za preventivo medvrstniškega ter da velja še naprej in kolikor je mogoče usmerjati pozornost vanje.

Tudi pri obravnavi zaznanih primerov medvrstniškega nasilja in načrtovanju korakov za zaščito otrok in korakov za obravnavo otrok, ki izvajajo medvrstniško nasilje, je pomembno vključiti/upoštevati vidik uravnavanja čustev (prepoznati čustva, na primeren način izraziti čustva, obvladati močna čustva, se pomiriti ...).

REFERENCE

- Atik, G. in Güneri, O. Y. (2013). Bullying and victimization: Predictive role of individual, parental, and academic factors. *School Psychology International*, 34(6), 658–673. <https://doi.org/10.1177/0143034313479699>
- Charalampous, K., Demetriou, C., Tricha, L., Ioannou, M., Georgiou, S., Nikiforou, M. in Stavrinides, P. (2018). The effect of parental style on bullying and cyber bullying behaviors and the mediating role of peer attachment relationships: A longitudinal study. *Journal of adolescence*, 64, 109–123. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2018.02.003>
- Cooper, L. A. in Nickerson, A. B. (2013). Parent retrospective recollections of bullying and current views, concerns, and strategies to cope with children's bullying. *Journal of child and family studies*, 22(4), 526–540. <https://doi.org/10.1007/s10826-012-9606-0>
- Dehue, F., Bolman, C. in Völlink, T. (2008). Cyberbullying: Youngsters' experiences and parental perception. *CyberPsychology & Behavior*, 11(2), 217–223. Dilmaç, B., in Aydoğan, D. (2010). Parental attitudes as a predictor of cyber bullying among primary school children. *International Journal of Computer and Systems Engineering*, 4(7), 1667–1671. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1330259>
- Doty, J. L., Gower, A. L., Rudi, J. H., McMorris, B. J. in Borowsky, I. W. (2017). Patterns of bullying and sexual harassment: Connections with parents and teachers as direct protective factors. *Journal of youth and adolescence*, 46(11), 2289–2304. <https://doi.org/10.1007/s10964-017-0698-0>
- Eisenberg, N., Liew, J. in Pidada, S. U. (2004). The Longitudinal Relations of Regulation and Emotionality to Quality of Indonesian Children's Socioemotional Functioning. *Developmental Psychology*, 40(5), 790–804. <https://doi-org.nukweb.nuk.uni-lj.si/10.1037/0012-1649.40.5.790>
- Espelage, D. L., Bosworth, K. in Simon, T. R. (2000). Examining the social context of bullying behaviors in early adolescence. *Journal of Counseling & Development*, 78(3), 326–333. <https://doi-org.nukweb.nuk.uni-lj.si/10.1002/j.1556-6676.2000.tb01914.x>
- Georgiou, S. N. (2008). Parental style and child bullying and victimization experiences at school. *Social Psychology of Education*, 11(3), 213–227. <https://doi.org/10.1007/s11218-007-9048-5>
- Hacin, K. (2019). Interno gradivo za vaje pri predmetu *Uporabna razvojna psihologija*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Holt, M. K., Kaufman Kantor, G. in Finkelhor, D. (2008). Parent/child concordance about bullying involvement and family characteristics related to bullying and peer victimization. *Journal of School Violence*, 8(1), 42–63. <https://doi.org/10.1080/15388220802067813>
- Huang, Y., Espelage, D. L., Polanin, J. R. in Hong, J. S. (2019). A meta-analytic review of school-based anti-bullying programs with a parent component. *International Journal of Bullying Prevention*, 1(1), 32–44.
- Jeriček Klanšček, H., Roškar, M., Drev, A., Pucelj, V., Koprivnikar, H., Zupanič, T. in Korošec, A. (2019). *Z zdravjem povezana vedenja v šolskem obdobju med mladostniki v Sloveniji: izsledki mednarodne raziskave HBSC, 2018*. Nacionalni inštitut za javno zdravje.
- Košir, K., Pivec, T., Klasinc, L., Špes, T. in Horvat, M. (2018). Psihosocialne značilnosti učencev kot napovedniki različnih oblik medvrstniške viktimizacije in nasilnega vedenja. *Psihološka obzorja*, 27, 171–186.

- Lereya, S. T., Samara, M., in Wolke, D. (2013). Parenting behavior and the risk of becoming a victim and a bully/victim: A meta-analysis study. *Child abuse & neglect*, 37(12), 1091–1108. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2013.03.001>
- MacDermott, S. T., Gullone, E., Allen, J. S., King, N. J. in Tonge, B. (2010). The emotion regulation index for children and adolescents (ERICA): A psychometric investigation. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 32(3), 301–314. <https://doi.org/10.1007/s10862-009-9154-0>
- Mahady Wilton, M. M., Craig, W. M. in Pepler, D. J. (2000). Emotional regulation and display in classroom victims of bullying: characteristic expressions of affect, coping styles and relevant contextual factors. *Social Development*, 9(2), 226–245.
- Malm, E. K. in Henrich, C. C. (2019). Longitudinal relationships between parent factors, children's bullying, and victimization behaviors. *Child Psychiatry & Human Development*, 50(5), 789–802. <https://doi.org/10.1007/s10578-019-00882-9>
- Alizadeh Maralani, F., Mirnasab, M. in Hashemi, T. (2019). The predictive role of maternal parenting and stress on pupils' bullying involvement. *Journal of interpersonal violence*, 34(17), 3691–3710. <https://doi.org/10.1177/0886260516672053>
- Martínez, I., Murgui, S., García, O. F. in García, F. (2019). Parenting in the digital era: Protective and risk parenting styles for traditional bullying and cyberbullying victimization. *Computers in Human Behavior*, 90, 84–92. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2018.08.036>
- Monopoli, W. J., Evans, S. W., Benson, K., Allan, N. P., Owens, J. S., DuPaul, G. J. in Bunford, N. (2020). Assessment of a conceptually informed measure of emotion dysregulation: Evidence of construct validity vis a vis impulsivity and internalizing symptoms in adolescents with ADHD. *International Journal of Methods in Psychiatric Research*, 29(4), 1–14. <https://doi.org/10.1002/mpr.1826>
- Murphy, T. P., Laible, D. in Augustine, M. (2017). The influences of parent and peer attachment on bullying. *Journal of child and family studies*, 26(5), 1388–1397. <https://doi.org/10.1007/s10826-017-0663-2>
- Nickerson, A., Mele, D. in Osborne-Oliver, K. (2009). Parent-child relationships and bullying. V S. R. Jimerson, S. M. Swearer in D. L. Espelage (Ur.), *Handbook of Bullying in Schools* (str. 187–197). Routledge.
- Nocentini, A., Fiorentini, G., Di Paola, L. in Menesini, E. (2019). Parents, family characteristics and bullying behavior: A systematic review. *Aggression and violent behavior*, 45, 41–50. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2018.07.010>
- Papanikolaou, M., Chatzikosma, T. in Kleio, K. (2011). Bullying at school: The role of family. *Procedia-social and behavioral sciences*, 29, 433–442. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.11.260>
- Parada, R. H. (2000). *Adolescent Peer Relations Instrument: A theoretical and empirical basis for the measurement of participant roles in bullying and victimization of adolescence: An interim test manual and a research monograph: A test manual.*
- Robinson, C. C., Mandlco, B., Olsen, S. F. in Hart, C. H. (1995). Authoritative, authoritarian, and permissive parenting practices: Development of a new measure. *Psychological reports*, 77(3), 819–830. <https://doi.org/10.2466/pr0.1995.77.3.819>

- Romih, A. in Košir, K. (2018). Učinki treninga regulacije čustev pri učencih osnovne šole. *Pedagoška obzorja: časopis za didaktiko in metodiko*, 33(3/4), 36–54.
- Sawyer, J. L., Mishna, F., Pepler, D. in Wiener, J. (2011). The missing voice: Parents' perspectives of bullying. *Children and Youth Services Review*, 33(10), 1795–1803. <https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2011.05.010>
- Schafer, M., Korn, S., Smith, P. K., Hunter, S. C., Mora-Merchan, J. A., Singer, M. M. in Van der Meulen, K. (2004). Lonely in the crowd: Recollections of bullying. *British Journal of Developmental Psychology*, 22, 379–394. doi:10.1348/0261510041552756.
- Solomon, B. S., Bradshaw, C. P., Wright, J. in Cheng, T. L. (2008). Youth and Parental Attitudes Toward Fighting. *Journal of Interpersonal Violence*, 23(4). <https://doi.org/10.1177/0886260507312947>
- Sullivan, K. (2011). *The anti-bullying handbook*. London: Oxford University Press.
- SURS (2022). *Socioekonomske značilnosti prebivalstva, Slovenija, 1. januar 2020*. Pridobljeno 18. 7. 2022 iz <https://www.stat.si/StatWeb/news/Index/9263>.
- Troop-Gordon, W. in Gerardy, H. (2012). Parents' beliefs about peer victimization and children's socio-emotional development. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 33(1), 40–52. <https://doi.org/10.1016/j.appdev.2011.10.001>
- Ttofi, M. M. in Farrington, D. P. (2011). Effectiveness of school-based programs to reduce bullying: A systematic and meta-analytic review. *Journal of Experimental Criminology*, 7(1), 27–56.
- Wolke, D. in Skew, A. J. (2011). Family factors, bullying victimisation and wellbeing in adolescents. *Longitudinal and Life Course Studies*, 3(1), 101–119. <http://dx.doi.org/10.14301/llcs.v3i1.165>

Poročilo je pripravila doc. dr. Tina Pirc z Oddelka za psihologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani. Pri pripravi poročila sta sodelovali mag. Mateja Štirn in Anja Marinšek, dipl. psih. (UN) z ISA instituta

Ljubljana, 19. 1. 2023